

سُورَةُ الْقَصَصِ ﴿٢٨﴾ KASAS SÛRESİ

Kanaat gencini elde etmek istersen, evin köşesinde otur. Kalabalıklı zamanlarında evin köşesi bir hazinedir.

Kanaat köşesini, dünyanın hazinesine değıştiren neye benzer? Yusuf Aleyhisselam'ı az bir para ile satana benzer.

Horoz ile Doğan kuşu, konuşmuşlar. Doğan kuşu horoza demiş ki; "siz vefasız mahlûksunuz. Bu insanlar size yem verir, zaman hazır eder bakar, fakat size yakın geldiklerinde kaçılırsınız. Biz ise insanlara vefalıyız. İnsanlar bizi bırakırlar, biz gideriz birkaç saatlik uzak bir yerden av yakalar ve insanların eline teslim ediyoruz. Biz böyle vefalıyız. Siz ise vefasızsınız."

Horoz demiş ki; "Evet, söyledığın doğrudur. Siz hiç gördünüz mü, sizin ebnâyı cinsiniz olan doğan kuşunu, insanlar bir şişe sokup da ateşin üzerinde kızartıldığını gördünüz mü?" "Hayır" demiş. Horoz bu def'a demiş ki; "Biz her gün insanlardan bunu görüyoruz. Bizim hakkımızdır, böyle insanlardan kaçılıyor. Onun için tedbir hakkımızdır" diyor.

Aliyy ibni Ebi Tâlip Kerremellâhû Veche'nin zamanında, yahûdinin birisi çıkmış ve efendim demiş. "Kazayı kadere imânımız var. Kendini damdan aşağıya at, eğer ecelin gelmişse ölürsün, ecelin gelmemişse ölmezsin. Neden korkuyorsun da kendini damdan aşağıya atmıyorsun?"

İmam-ı Ali cevaben; "Âllâh, Hâlik'tir. Kulunu imtihan edebilir. Acaba sabreder mi, şükreder mi, her şekilde imtihan edebilir. Fakat kulun hakkı yoktur, Âllâh'ı imtihan etmeye" diyor.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre, 88 âyet, 1441 kelime, 5800 harften ibarettir. Mekke'de nâzil olmuştur. 85. âyetinin hicret esnasında Mekke ile Medine arasında. 52 ile 55. âyetlerinin ise Medine'de nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. Cem'an seksen sekiz âyettir.

"Kasas;" olaylar, hikâyeler demektir. İsmi 25. âyetinden almıştır. Sûrenin başlıca konuları; Mûsâ Aleyhisselam'ın çocukluğundan itibaren hayatı, mücadeleleri, tevhid ehlinin zaferi ve dünya servetine güvenilmemesi teşkil etmektedir.

1- ط ط Müteşâbihat-ı Kur'âniyedendir. Mütেকaddiminin istilâhı budur. Âllâhü e'lemü bi muradihi bizelike. Âllâh Celle Celâlûhû, muradına âlemdir. Muhib ile mahbubun arasında bir şifre gibidir. Biz reyimizi buna karıştırmayız. Âllâh ne irâde etmişse Rasûl-û Ekrem'e odur. Onun için biz buna manâ vermeyiz demişler

2- تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ

Bunlar, apaçık vazih olan kitabın âyetleridir.

3- تَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَاِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, imân eden bir kavim için (faydalı olmak üzere) Mûsâ Aleyhisselam ile Fir'avnın haberlerinden bir kısmını sana dosdoğru nakledeceğiz.

4- إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

Fir'avn yükseldi, kabardı, tekebbür etti, tuğyan etti. Yalnız Mısır mülkü değil Çin'e kadar hükmeder. وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا Bunun neticesi saltanatını idâme ettirmek için çareyi böyle buldu, ahalisini (tefrikaya düşürdü, bölük bölük fırkaya ayırdı. Tuğyanın devamı için bir kısmını eline alacak, bir kısmını da ezecek ki hüküm devam etsin. İki fırkayı daima birbiri ile kapıştırdı. Karşısında kimse kalmasın diye böyle fitnelendirdi. يَسْتَضِعُّ İçlerinden bir tâifeyi (İsrâiloğullarını) zaafa uğratmak, ezmek istiyordu. يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ Bunların evlâtlarını boğazlıyor öldürtüyor. وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ Kızlarını ise sağ bırakıyordu. إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ Fir'avn müfsitlerden idi, fesadı devam ettirirdi.

Âyette sözü edilen zümre İsrâiloğullarıdır. Bir kâhin, Fir'avn'a; "İsrâiloğulları içinden bir erkek çocuk dünyaya geleceğini ve kendi saltanatını elinden alacağını" söylemişti.

Bu âyet-i kerime'de, Fir'avnın dört tane ahlâk-ı zemimesini beyan ediyor.

a-) Evvelâ, Fir'avn memleketinin içine bir ihtilâf düşürdü fırka fırka yaptı.

b-) İkincisi; Fir'avn bir fırkayı zayıflattı, evlâtlarını öldürtüyordu.

c-) Üçüncüsü; kızlarını bırakıyordu, onları gayri meşru istimal etmek ve istihdam etmek için.

d-) Dördüncüsü ise ifsat eder, fesat çıkarırdı.

Fir'avnın bu hâline göre, Halik-i Kâinat buyuruyor.

وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً
وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ

وَتُرِيدُ Biz de istiyorduk ki الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ zayıf görünen beni İsrâillere; minnet etmek, şefkat etmek, onları memlekete sahip etmek irâde ettik. وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً Onları (hayırda) muktedâ, halk onlara iktida etsin önder olsun. وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ Fir'avnın emlâkına ve emvâline vâris kılalım irâde ettik.

وَنُؤْمِنُ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا
يَحْذَرُونَ

وَنُؤْمِنُ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ Onlara yeryüzünde kudret verelim, onları hâkim kılalım. وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا Biz istedik ki Fir'avn'e, Hâmân'a ve onları etbâlarına gösterelim. مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ Onların hazer ettiği, İsrâiloğullarından korktukları şeyi (mülklerinin zevâl ve helâkini) gösterelim.

Nihayet Kudret-i İlâhiye, Mûsâ Aleyhisselam dünyaya geliyor. Mûsâ Aleyhisselam, İmran'ın oğludur. İmran, Fir'avnın emini idi. Beni İsrâillerden olduğu halde, Fir'avnın itimat ettiği bir kimse idi. Fir'avnın sarayında oturuyor, muhafaza ederdi.

Fir'avn rüyayı gördüğü zaman, muabbirler dediler. "Sen rahat ol. Biz, o çocuğun dünyaya gelmemesi için, babadan anneye intikâl etmemesi için o yolu kapatacağız." Böyle karar verdiler. Bir gün tayin etmişlerdi. Beni İsrâil erkekleri tamamı ile sahraya davet edilmiş. Hanımlar ayrı, erkekler ayrı idi. Çünkü Mûsâ Aleyhisselam'ın geleceğine dair, hangi yıldız zuhur edecek beklediler.

Fir'avn memnun idi, "bugün biz bu kazanın önüne geçtik. Beni İsraililerin erkeklerin tamamı sahradadır, hanımlarından ayrı olarak bulunuyorlar. Bu geceden sonra beklenen bu evlât dünyaya gelmez" dediler.

Mûsâ Aleyhisselam'ın babası da hanımından ayrı Fir'avn'ın saA rayında idi. Fir'avn dâimâ sahraya bakıyordu. Bir süre geçtikten sonra saray kapıları kapalı iken, Mûsâ Aleyhisselam'ın annesi baa kıyor kapılar açılıyor. Birisi geliyor, "gel seni bekliyorum" diyor. Kalkıp o geleni takip ediyor. Saray'a geliyor, Saray'da bütün kapılar kapalı olduğu halde bütün kapılar kendiliğinden açılıyor. İmran'ın yanına kadar götürüyor. Hanımını, İmran'a teslim ediyor. Fir'avn ise odasında yatıyor. İmran ile hanımı her ikisi de beraber bulunurlar zevc-i zevce. Bunun üzerine İmran, hanımına, "Fir'avn'ın korktuğu başına geldi, bu evlât senden zuhur edecek, kendine dikkat et, Âllâh'ın hıfzı ile." diyor. O anda, o zuhur eden şahıs tekrar geliyor. İmran'ın hanımını alıp geldiği yer, evine iade ediyor.

O gece sahrada, İsrâiloğullarının bulunduğu yerde yıldızı bekleyenler. Bir kıyamettir kopmuş orada, vaveylâ koparmışlar. Mûsâ Aleyhisselam'ın yıldızının zuhur ettiğini görmüşler, birbirine serzenişler ağlamalar meydana gelmiş. Sesleri saraya aksedince, Fir'avn kalkıyor ve ne oldu diyor. İmran'a soruyor. "Efendim, herhalde beni İsraililer sizin lütf-u kereminizi, iltifatınızı bekliyorlar. Onun için neşeleniyorlar, mesrur olmuşlar" diyor. Fir'avun da dediğin olabilir fakat benim kalbim hiç müsterih olmuyor, hemen git bak ne olmuş?"

İmran, sahrada bulunan Beni İsrâillerin yanına gidiyor. Orada yıldızı gözetleyenlere soruyor. Onlar da cevaben; "Biz çok ihtiyat ettik, dikkat gösterdik, böyle olduğu halde yıldız zuhur etti" diyorlar.

Bunun üzerine İmran sun'î olarak, beni İsraililere; "Hükümdar, size bu kadar ikram iltifatları yaptığı halde kıymetini bilmediniz de ne yaptınız?" diyerek onlara söyleniyor. Ağlayarak gelir Fir'avn'a, "durum budur" diyerek Fir'avn'a olanları anlatıyor. O çocuğun yıldızı zuhur ettiğinden orada, birbirlerine levm edip buğz ediyorlar.

Fir'avn kalkıp oraya, yanlarına gidiyor. Beni İsraililere çıkışarak, "başınıza her şeyi getireceğim" diyor.

Orada, yıldızı gözetlemekte olanlar, "efendim daha vakit var, o çocuk dünyaya gelecek, biz o zaman anasından alır, o çocuğu keser öldürürüz" diyorlar.

Mûsâ Aleyhisselam dünyaya geldiğinde ağlamıyordu. O sene doğan çocukları haber alıp bildirmek üzere vazifeli taharriler, evleri gezer kontrol ederlerdi. Mûsâ Aleyhisselam'ın annesi hamile olduğu zaman karnı büyümedi, böyle olan hanımlara çok dikkat ederlerdi. Mûsâ Aleyhisselam dünyaya geldiği zaman, vazifeli taharriler ara sıra geldiğinde, ateş yanan tandırın üzerine, Mûsâ Aleyhisselam'ı saklamak için oraya koyuyordu. Ateşin üzeri olduğu halde, Mûsâ Aleyhisselam'a bir zarar olmuyordu.

Fakat bu durum çok zahmetli oluyordu. Müşkûlatın akabinde Hâlik-i Kâinat;

7- وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ قَالَتْ فِيهِ لَيْمٌ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

Biz Azimûşşan, Mûsâ Aleyhisselam'ın anasına vahyettik, ilham ettik. Mümkün olduğu kadar süt ver, (üç ay süt vermiş emzirmiş böyle müşkûlatla muhafaza etmiş.)•Hakkında bir tehlike sezer, endişe eder-

sen. (Çünkü çocuk büyüyor, elbette dışarıya gider, komşular var muhafaza edemez.) فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ • Onu denize (Nil nehrine) birae kıver, وَلَا تَخَافِي (boğulacağından) korkma! (Âllâh vahyediyor,) وَلَا • إِنَّا رَادُّوهُ • تَحْزَنِي (ayrılığına da) tasalanma mahzun olma. Çünkü • إِلَيْكَ • Biz, onu (pek kısa bir zaman sonra) sana iade edeceğiz. وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ • Ve onu (peygamberlerden biri yapacağız, diye vahyettik.

Üç ay sonra oğlunu Nil'e atmak için küçük bir sandık almak istedi, bir marangoza gitti. Marangoz, sandığı ne yapacağını sordu. Yalandan hiç hoşlanmayan annesi Yuhanna, maksadını olduğu gibi marangoza anlattı. Marangoz, istediği sandığı kadıncağıza verdi. Ama keyfiyeti, vâzifeli me'murlara haber vermeyi de kurdu. Ancak vazifelilerin yanına gittiği vakit dili tutuldu. Ne söz ve ne işaretle bir türlü meramını anlatamadı. Nihayet memurların sabrı tükendi. Kendisini döverek ve tahkir ederek dairelerinden kovdular.

Yerine dönünce marangozun bihikmet-i Hüdâ dili açıldı. Hakarete dilinin tutulması yüzünden ma'ruz kaldığı için, tekrar koşa koşa me'murların yanına gitti. Güya kendisini müdafaa ve haklı bir maksad için müracaat ettiğini isbât edecekti. Ama bu seferde yalnız dili tutulmakla kalmadı, kulakları da işitmez oldu.

Tekrar hakarete uğradı. Pek perişan bir halde memurlardan ayrıldığı zaman, yolda yaptığına gerçekten nedamet duydu. "Şayet bu musibetten kurtulursam artık bir ihbarda bulunmak şöyle dursun, bu sırrı ilelebet kimseye söylemem" diye ahdedti. Akabinde dili söyler, kulakları işitir oldu. Yuhanna da bu sûretle kendisini tehdid eden muhakkak bir felâketten kurtuldu.

Fir'avn'ın sarayı, Nil nehrinin kenarında idi. Önünde Nil nehri,

arkasında ise bahçeler vardı. O bahçelerin içinde büyük havuzlar olup, Nil nehrinden su kanalları ile bağlantı yapılmış.

Sabahleyin Asiye Radiyâllâhû Anhâ ile beraber, Fir'avn bahçeleri gezerler ve havuzun kenarında otururlar. Nil'den bu kanallara bol su geliyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın içinde bulunan sandık, Nil nehri üzerinde seyrederek su kanallarına girmek sûretiyle onların oturdukları havuzun kenarına gelir.

Bu sandık herhalde bir tüccardan düşmedir diyerek, merakla sandığı kenara çekip açıyorlar. Sandığı açar açmaz, Mûsâ Aleyhisselam'ın güzel yüzüne Âsiye âşık olur. Fir'avn da meylediyor. Çünkü Mûsâ Aleyhisselam'ın hali öyle idi, görenler muhabbet ederdi.

8- قَالَتْ قَطَّةُ آلِ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ

قَالَتْ قَطَّةُ آلِ فِرْعَوْنَ Fir'avn'ın mensupları kaldırdılar, sudan çıkarıp Fir'avn'ın huzurunda sandığı açtılar. لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا Bilâhare kendilerine düşman ve hüznlerine sebep olan Mûsâ Aleyhisselam'ı aldı. إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ Fir'avn-Hâmân ve askeri gerçekten suçluydular, yanılıyordular.

Mûsâ Aleyhisselam'ı besleyip büyütecekler, yaptıklarının cezasını çekeceklerdi. Korktukları başlarına gelecekti.

9- وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنِي لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنِي لِي وَلَكَ Fir'avn'ın zevcesi (Âsiye binti Müzahim,) kocasına "Bu çocuk, bana ve sana göz aydınlığı olsun" dedi.

Fakat Fir'avn; "Ben istemem, senin olsun" diye cevap verdi. Şayet o da Âsiye gibi, Mûsâ'yı benimsemiş olsaydı. Âllâh-û Teâlâ, Âsiye'ye hidayet ettiği gibi ona da hidayet ederdi.

لَا تَقْتُلُوهُ Onu öldürmeyin. (Çünkü Beni İsrâillî değil ve bir yaşından da büyüktür.) عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا Olur ki bize faydalı olur اَوْ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ Hâlbuki onlar ya da onu evlât ediniz. وَكَذَا (işin sonunu sezmiyorlardı.)

10- وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ قَارِعًا إِنَّ كَادَتْ لِتُبْدِيَ بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

Mûsâ Aleyhisselam'ın annesi, (sandığın Fir'avn'ın eline geçtiğini işitince akli başından gitti.) Kalbi bomboş sabahladı. وَأَصْبَحَ قَارِعًا Mûsâ Aleyhisselam'ın anasının kâlbî fârig oldu üzüntüden. Saraya gitti, Mûsâ Aleyhisselam'ı öldürmediler. إِنَّ كَادَتْ لِتُبْدِيَ بِهِ Yakın idi ki sûrurundan izhar etsin ki odur. Yâni o kadar sevindi ki "o benim oğlumdur" diyecekti. لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا Eğer biz, kâlbini sabır ile rabt etmeseydik. Hem de لَتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ Âllâh'ın va'dını imân edenlerden olsun diye.

Şeytan tecessüm ediyor kendisine, hanımdır malûm ya. Diyor ki; "Sen bıraksaydın oğlunu Fir'avn'a. O da öldürseydi sabrederdin, hem sevaba girerdin, oğlun da unutulur giderdi. Sen ise götürdün kendi elinle Nil nehrine attın. Oğlunun katili oldun, onu elinle öldürdün."

11- وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ قَبَصْرَتْ بِهِ عَنْ جُنْبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

Mûsâ Aleyhisselam'ın bir kız kardeşi vardı. Anası, kız kardeşine dedi. قُصِّيهِ "Kardeşinin izini tâkib et, (bana bir haber

getir”) demişti. عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا Uzaktan görürsün onu, فَبَصُرْتُ بِهِ onlar farkında olmadan uzaktan kardeşini gözetledi. (Hanımlarla beraber saraya gidip gelirsın, orada onun ahvalinden haber alınca, o zaman gel de bana o haberleri ulaştır.

Gitti baktı, Mûsâ Aleyhisselam hiç kimsenin memesini tutup süt emmiyor. Ne ağlıyor ne de kimseden süt emmiyor.

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ ۚ-12
يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ

Biz haram ettik, الْمَرَاضِعَ murdarların sütünü haram ettik Mûsâ Aleyhisselam’a, مِنْ قَبْلُ kız kardeşi gelmeden eve vel. (Kız kardeşi baktı ki Asiye, arıyor ki bir hanım ona süt versin.) عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ “Ben, size delâlet edeyim mi? فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ Bir evin ehli bir hanım ki يَكْفُلُونَهُ ona kefil olsun. (Ona süt vermeye, terbiyesine kefalet etsin de size yetiştirsın.) لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ” Nasihat etsin, istediğiniz şekilde yetiştirsın, iyi davranacak bir aile getireyim mi?” dedi.

Nihayet Gülsüm’ün delâletiyle Âsiye, Mûsâ’ya annesini, günde bir dinar ücretle süt ana tayin etti. Mûsâ Aleyhisselam, annesinin memesini aldığı gibi süt emmeye başlayınca, bu durum Fir’avnın dikkatini celbetti. “Sen kimsin, bu çocuk kimsenin sütünü emmiyor da senin sütünü emiyor?” Dedi; “Benim kokum iyidir, sütüm de temizdir. Onun için çocuk bana meylediyor.”

Sonra Fir’avn dedi, annesine. “Sen sarayda kal otur, çocuğa bakarsın.” O da “hayır, benim sarayda oturmaya ihtiyacım yok. İs-

terseniz verin ben götürüp evimde çocuğa bakarım, istemezseniz benim çocuğa ihtiyacım yoktur.”

Böyle deyince, Mûsâ Aleyhisselam'ı kendisine verdiler. Çünkü Cenâb-ı Hak'kın va'di, "çocuğu sana iade edeceğim" diyor.

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

فَرَدَدْنَاهُ Biz, Mûsâ Aleyhisselam'ı reddettik, iade ettik anasına.
 وَتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
 Tâ ki gözleri ziyadar aydın olsun, mahzun olmasın onun ayrılığından.
 Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmezler.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ -14

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam'ın akıl ve rüşdû kemâl buldu. وَاسْتَوَى Akıllı tekemmül etti, kuvveti yerine geldi. أَتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا (Daha nübüvvet yok.) Fakat ona hüküm verdik ilim verdik, daha peygamber olmadan da mâlûmâtı vardı. وَكَذَلِكَ Hâlik-i Kâinat buyuruyor ki; Bizim bu lütuf ve nimetimiz yalnız Mûsâ Aleyhisselam'a mahsus değildir. Her kim ki bu yolda muhsin olarak bulunursa, işte Biz, muhsin olanları böyle mükâfatlandırırız.

Mûsâ Aleyhisselam her vakit şehre inmezdi. Çünkü haksızlığı gördüğünde tahammül edemezdi. Hiddetli olduğundan, belki bir şeyler olabilir diye düşünürdü. Şehre ara sıra inerdi.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ -15

يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ
عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ

عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ. Mûsâ Aleyhisselam şehre indi. وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ
Şehir ahâlisinin gafleti zaman ki kaylûle vakti, öğle zamanı
çoğunluğu istirahatata çekildiği zaman şehre girerdi. Haksızlıkları
görmesin diye, kendisini muhafaza ederdi. فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ
Orada biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından
olan iki adamı birbiriyle döğüşür buldu. هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ
Bunlardan biri, taraftarı İsrailoğullarından. Diğeri ise düş-
manı olan Fir'avnın kavminden idi. فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ Onun
kabilesi olan Beni İsrâilli, Mûsâ Aleyhisselam'ın yardımını talep
etti. عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ Düşmana karşı onun yardımını talep etti.
فَوَكَرَهُ مُوسَى (Vekiz; elini yumruk yaparak vurmak.) Mûsâ Aleyh-
hisselam elini yumruk yaparak vurdu, sırt üstüne düştü ve öldü. •
پِشْمَان قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ, Ölümlüne sebep oldu, فَقَضَى عَلَيْهِ
oldu yaptığından. Bu şeytanın işidir. (Eğer ki bu kâfir, harbi katli-
caiz idi ama emir olmamıştı Mûsâ Aleyhisselam'a. Onu öldürmeye
memur değildi. Onun için amelîşeytani diyor. إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ
Adûv; düşmandır şeytan. Müdildir; insanı dalalete sevk ediyor.

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ -16

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي Nedamet etti, yaptığından pişman ola-
rak dedi. يَا رَبِّ, ظَلَمْتُ نَفْسِي, nefsimi zulmettim. فَاغْفِرْ لِي
Yâ Rabbi, beni mâğfiret et (Âllâh-û Teâlâ da mâğfiret etti onu.

Çünkü bu olay, nübüvvetten evvel idi. **Âllâh-û** إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ. Teâlâ da mâğfiret etti onun kusurunu çünkü nübüvvetden evveldi.

Mübalağa ile mâğfiret edici Âllâh'tır ve Rahim'dir.

Bu seferde Mûsâ Aleyhisselam, dua etti münacaattır.

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ -17

(Sonra tevbesini te'kid etti) Ya Rabbi, senin bana in'am ettiğin lütf-u keremin hakkı için, فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا, beni mücrimlere zahir yapma. Ya Rabbi, beni o hale getirme, mücrimlere yardım edenlerden olmayayım.

فَاصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ -18
يَسْتَصْرِحُهُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ

Ertesi gün yine şehre geldi ama kalbinde bir korku vardı. Tefsir diyor ki; "Hiç korkmamalı, ben korkmuyorum demek doğru değildir. İnsan yine korkar gibi olmalı da tedbiri alsın" diyor. Mûsâ Aleyhisselam, acaba dünkü ahvâl ne oldu diye gözetiyordu. Çünkü ölenin müsebbibini arıyorlardı. فَاصْبَحَ bir de ne görür. İntizar ederdi fakat الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ fer-yat ederek yine ondan imdat istiyor. قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ. Mûsâ Aleyhisselam, ona dedi. "Sen hakikaten dâl, dalâlette olan bir insansın. Dün kavga ettin ve kavgaya beni de kattın. Şimdi bir başkasıyla dövüşüyorsun, yine yardım mı istiyorsun." İsrailiyyi azarladı, buna rağmen yine acıdı.

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ-19
تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي
الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا (Mûsâ Aleyhisselam, yine hiddetine mâlik olamadı. Mûsâ Aleyhisselam hadidül mizağ idi, hiddeti fazla idi. Onun içindir ki Cenâb-ı Hak, Mûsâ Aleyhisselam'ı Fir'avn'a gönderirken diyor. **"ve kul lehü kavlen leyyinen"** Ey Mûsâ, gidiyorsun ama yumuşak hareket et. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ise gayet halim idi. Onun için Rasûl-û Ekrem'e diyor Cenâb-ı Hak. **"faktülül müşrikine kaffeten"** Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, Mûsâ Aleyhisselam'a **"faktülül müşrikine kaffeten"** deseydi. Dünyayı harap edecekti, hepsi yerli yerindedir.)

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا Ne zamanki Mûsâ Aleyk hisselam, ikisinin de düşmanı olan adama vurmak isteyince, o Beni İsraili zannetti ki Mûsâ Aleyhisselam ona vuracak. قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ "Yâ Mûsâ, sen beni öldürmek mi istiyorsun? Dün öldürdüğün adam gibi beni de mi öldüreceksin?" (O adam ki odunları yükletmek isterdi. İşitmişti ki sarayda vazifeli birini öldürmüşler. Hemen odunları bırakıp saraya gitti ve dedi. "Dün ölen adamı öldüren Mûsâ Aleyhisselam'dır." Böyle söyleyince, "hemen onu bulun da öldürelim" emri çıkınca! Sarayda Mûsâ Aleyhisselam'a yalnız imân eden bir kişi Mü'min. Fir'avnın adamları gelmeden, ilk fırsatta çarşıya koşup Mûsâ Aleyhisselam'a yetişip haber verdi.)

Sen yerde bir cebbar bir kah-
har bildirici istiyorsun. وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ Sen müslih-
lerden olmayı istemiyorsun.

وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَأْتِمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ

Şehrin en uzak yerinden
bir adam koşarak geldi. (İsmi Şa'man. Fir'avn'ın sarayında aza
idi.) Sür'atle geldi. قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَأْتِمِرُونَ بِكَ
yeteşaverune müşavere ediyorlar senin hakkında,
seni öldürmek istiyorlar, لِيَقْتُلُوكَ öldürmek için. • فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ
Derhal (buradan) çık, sana nasihatim bu. Bir lâhza dur)
ma, inan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim.

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ 21-

Mûsâ Aleyhisselam korkarak (etra-
fı) gözetleyerek oradan çıktı. قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
Rabbi, beni zalim kavimden kurtar dedi.

Ne zahiresi ve ne zâhiri vardı. Her an takip edilmekten veya
taarruza uğramaktan endişe etmekteydi. Aç bi-ilâç sekiz gün yü-
rüdü. Açlığını ağaç yapraklarını yiyerek gidermeye çalışıyordu.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ 22-

Vaktaki Medyen tarafına teveccüh etti. "Ümid ederim ki Rab-
bim, beni doğru yola iletir" dedi.

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ 23-

دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ
الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ Şehrin haricinde sular bulunuyor. Hayvan-
ları sulamak için, oranın kuyuları vardı. Herkes hayvanını getirip
suluyorlardı. Oraya, su üzerine geldiği zaman. وَجَدَ عَلَيْهِ Buldu
suyun üzerine أُمَّةً bir cemaat مِنَ النَّاسِ insanlardan, يَسْقُونَ sevk
ediyorlar hayvanlarını. دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ Ve onların
gerisinde de koyunlarını (suya gelmekten) alıkoyan iki kadın gör-
dü. (Mûsâ Aleyhisselam'ın dikkatini celbetti. Herkes koyunlarına
su verip gidiyor fakat bu iki hanım güçsüz olduğundan koyunla-
ra su veremiyor. Koyunları muhafaza etmek mecburiyetinde ka-
lıyorlar.) تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا Onlara sordu, Mûsâ Aleyhisselam.
"Nedir bu haliniz, herkes koyunlarını suluyor da siz böyle bekleyip
kalıyorsunuz?" قَالَتَا Dediler, ikisi de; لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ; "Bi-
zim halimiz budur, sıra bize gelmez. Çobanlar sulayıp çekilmeden,
biz (onların içine sokulup hayvanlarımızı) sulayamayız. وَأَبُونَا شَيْخٌ
كَبِيرٌ Babamız da çok yaşlı bir ihtiyardır."

Mûsâ Aleyhisselam bunu işitince, orada ihtiyat bir kuyuları
vardı üzeri kapalı. Öyle bir taş koyuyorlardı ki kimse taşı kaldır-
masın. Hatta on kişi o taşı birlikte kaldırırlardı. Mûsâ Aleyhisselam
tek başına o taşı kaldırdı ve koyunları suladı.

فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ
خَيْرٍ فَقِيرٌ

ثُمَّ. فَسَقَى لَهُمَا Mûsâ Aleyhisselam, onların koyunlarını suladı. Sonra فَقَالَ Dediydi; اِلَى الظِّلِّ ağacın gölgesine. تَوَلَّى Dedi; لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ يَا رَبِّ yâni **limâ tenzilü ileyye** senin bana yapacağın kismet. Ya Rabbi, bana taksim edeceğin kismet, مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ fakirim yok yanımda, bana indireceğin her hayra muhtacım” dedi.

Mûsâ Aleyhisselam gölgede istirahatta iken. Şuayip Aleyhisselam, eve gelen kızlarını dinledi. Küçük kızına “haydi git, bana o adamı çağır” dedi.

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ 25-
أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ
نَجَّوْتِ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ Bu iki kızdan biri, utana utana yürüyerek Mûsâ Aleyhisselam’a geldi. قَالَتْ Mûsâ Aleyhisselam’a dedi. إِنَّ أَبِي Benim babam, يَدْعُوكَ seni davet ediyor. لِيَجْزِيَكَ Sana mükafat verecek, أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا •bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor.

Bu söz, Mûsâ Aleyhisselam’ın hoşuna gitmedi. Biz âmâl-i hays riyyeyi ücret mukabilinde yapmıyoruz. Fakat evvel söylemişti hanım, babamız ihtiyardır. Teberrüken babasını ziyaret etmek için daveti kabul etti. Yoksa mücerred yemek için kabul etmezdi. Şuayip Aleyhisselam’ı görmek için o niyetle beraber gittiler. Beraber gelirken hanım (Safura) öndeydi, tabi yolu gösterecek, halbuki rüzgar geliyordu bazan eteğini kaldırmak imkânı hasıl oluyordu. Musa Aleyhisselam kendisine dedi sen benim arkamdan gel, ben önde geleceğim. Eğer ben şaşırırsam yolu bana söyle, arkasına

getirdi. Musa aleyhisselam da önde gitti. Taa Şuayib Aleyhisselamın kapısına kadar gittiler. Baktılar ki sofraya hazır olmuş. Şuayip Aleyhisselam dedi selâm kelâmından sonra 'buyur yemek yiyelim' Mûsâ Aleyhisselam diyor ki korkuyorum bu ücret olsun benim yaptığım salih amel. Biz öyle bir insanız, öyle bir ailedeniz ki gayri hayr üzerine ücret almıyoruz. Bizde adetimizdir misafirlerimize daima ikram ediyoruz, sofraya hazır olmuş, sen de tabi yiyebilirsin dedi. Onun üzerine sofraya oturdular. Yemeği yedikten sonra;

قَالَ مِيسَاءُ أَلَيْهِسَّلَامُ، شُوَايِبُ أَلَيْهِسَّلَامُ قَالَ لَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ Mûsâ Aleyhisselam, Şuayip Aleyhisselam'a gelip (yemekten sonra) başından geçenleri anlattı. قَالَ شُوَايِبُ أَلَيْهِسَّلَامُ دَعَا، "Korkuyorum, o zalim kavimden kurtuldun. (Fir'avnun, Medyen'e tasallutu yoktur)" dedi.

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ -26

İki kızdan biri, (Mûsâ Aleyhisselam'ı davet eden) babasına dedi. يَا أَبَتِ "Ey babam, اسْتَأْجِرْهُ onu ücretle istihdam et. إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ. Zirâ kullanacağın ecirlerin en hayırlısı, kuvvetli ve emniyetli olanıdır" dedi.

Şuayip Aleyhisselam da kızına, "kuvvetli ve emin olduğunu nereden biliyorsun." demiş ki; "Baba, on kişinin kaldırdığı taşı yalnız başına kaldırdı. Sonra emindir. Beraber gelirken beni arkaya aldı, kendisi önden yürüdü."

Bunun üzerine Şuayb Aleyhisselam, Mûsâ Aleyhisselam'a iş durumunu açtı.

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي -27

ثَمَانِي حَجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ
سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

Ben اِنِّى Mûsâ Aleyhisselam'a, Şuayb Aleyhisselam dedi. اِخْدَى اُرِيدُ isterim, irade ediyorum. اَنْ اُنْكِحَكَ Sana nikah edeyim, اِبْنَتَيَّ bu iki kızımdan birisini. هَاتَيْنِ Bunlardan Safire veya Sa-furâ, bu ikisinin birini sana nikâh edeyim. ثَمَانِي Ücret yâni mehr-i muaccel hanıma ait. Sekiz yıl bana ecir olursun, evimde çalışırsın, koyunlarıma bakarsın. • فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا • Eğer sekiz seneyi on seneye çıkarırsan, • فَمِنْ عِنْدِكَ • senin nezdine ikram-ı fazilet olur. Ücretin miktarı sekiz senedir fakat iki senede ilâve ederek on sene yaparsan, o senin ikramındır. وَمَا أُرِيدُ Ben istemem اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَ sana zahmet vereyim. سَتَجِدُنِي Sen, beni bulursun. اِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (İyi muâmele eder, ahdini yerine getirir salih kimselerden bulursun.)

Bu teklifi, olduğu gibi kabul etti Mûsâ Aleyhisselam.

قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ
عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ

Mûsâ Aleyhisselam, Şuayb Aleyhisselam'a dedi. "Bu, seninle benim aramdadır. (Aramızda yalnız Âllâh var diyor.) أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ Her iki ecirden sekiz veya on sene, hangisini doldurursan doldurayım فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ fazlasını istemekle bana haksızlık yapılmasın. وَاللَّهُ CelleCelâluhû, عَلَىٰ مَا نَقُولُ benim ve senin, söylediklerimize vekildir Âllâh" dedi. Akit bu şekilde tamam oldu. Tabi Mûsâ Aleyhisselam koyunlara gidecek,

koyunları gütmek için asâ, bir deynek lüzumlu. Şuayip Aleyhisselam'ın nezdinde diğer peygamberlerden kalma bazı deynekler vardı. Muayyen olan asâ da onların içinde idi. Âdem Aleyhisselam ile birlikte cennetten gelmiş idi. Kızına diyor, "yukarıda asâlar var onlardan bir tanesini getir. Mûsâ Aleyhisselam'a teslim et, koyunlarla beraber işini görsün." Kızı gidiyor, elini asâların olduğu yere uzatınca muayyen olan asâ eline geliyor. Getirip babasına gösteriyor. "O değil, başkasını al" diyor. Yedi def'a kızı gönderiyor asâyı değiştirmek için, her def'asında muayyen olan asâ geliyor. Aynı asâ geldikten sonra, Mûsâ Aleyhisselam da "efendim bu irâdeyi İlâhiyedir. Cenâb-ı Hak ihsan etmiştir" diyor. Neticede bir hakeme müracaat etmeye karar verirler. İnsan şeklinde bir melek gelir. Şuayip Aleyhisselam, "ben bu asâyı vermek istemiyorum." Mûsâ Aleyhisselam da "yedi defadır, kızını gönderiyor da eline muayyen olan asâ geliyor. Demekki Cenâb-ı Hak, bu asâyı emrediyor." Bu def'a hakem olan melek; "bu asâyı kim kaldırırsa onun sözü geçerlidir." Şuayip Aleyhisselam, asâyı almak istediğinde yerinden kımıldatamaz. Bu sefer Mûsâ Aleyhisselam asâyı alıp yerinden kaldırıyor. Neticede muayyen olan bu asâ, Mûsâ Aleyhisselam'ın elinde kalır.

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا ۖ
 قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ
 مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ

Mûsâ Aleyhisselam'ın ecel-i muayyeni. Mûsâ Aleyhisselam sekiz sene taahhüt etmiş, iki senede ilâve

olarak on sene koyunları gütmüş. On sene de Şuayip Aleyhisselam'ın sohbetinden istifade etmek için kaldı. Böylece kırk yaşına gelmiş oldu. Yani yirmi sene, Şuayip Aleyhisselam'ın yanında kalmış oldu.

Şuayip Aleyhisselam'dan izin aldı. Mısır'da annesi ve kardeşi olduğundan sılayı rahim ziyaret için. Şuayip Aleyhisselam da münasip görüyor. Mûsâ Aleyhisselam, müddeti tamamladıktan sonra **وَسَارَ بِأَهْلِهِ** ehli ile hanımı ile Mısır'a müteveccih olarak hareket ettiler. Fakat hareket ettikleri kış ayı, (ocak ayı) idi. Yağmur-lu, soğuk, karanlık bir gecede hanımının doğum sancıları sarmış, üstelik yolu da kaybetmişlerdi. Hâlik-i Kâinat, kulunu her şekilde imtihan ediyor. Hatta **eşeddülbelayı alel Enbiyê, sümmel evliyê, sümmel emseli hel emsel**. Belâların şiddeti; Embiyaya, evliyaya sonra Âllâh'a daha yakın olanlar, daha ziyade çekerler ki halis ol-sunlar, ayârı tamam olsun. Bir kulun da musibetlerde ayârı belli olur, halis olur. Bu halde iken, Mûsâ Aleyhisselam müteessir, **أَنْسَ** • **قَالَ** **مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا** Tur dağının tarafından bir ateşi gördü. **لِأَهْلِهِ** (Hizmetçisi, ailesi, biraz da koyunlar vardı, çocuğu vardı, hanımı da hasta.) **قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا** Ailesine, "Siz burada bekleyin." • **لَعَلِّي آتِيكُمْ** Ben bir ateş görüyorum oraya gideyim. **أَتَى أَنْسَتْ نَارًا** O ateşin yanında olanlardan yol hakkında bir haber ge-tireyim. **أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ** Yahutta ısınmanız için bir ateş parçası getireyim. **لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ** • Tâ ki siz ısınasınız."

Zira gece karanlık, çöl soğuktu, ailesini çocuk sancısı tutmuştu.

Hâlbuki bu gece, Mûsâ Aleyhisselam'ın hayatında en kıymetli

bir gece idi, ziyadesiyle memnun sevdiği bir gece idi. Nübüvvet verildiğinden mübarek bir gece idi.

Nasıl ki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in en çok memnun olduğu mübarek bir gece olan Miraç gecesi, Huzur-u İlâhiye kabul olduğu bir gece. Mûsâ Aleyhisselam'ın da en ziyade mübarek bir gecesi idi ki Kelimât-ı İlâhiye nâil oldu. Fakat böyle bir zahmetin akabinde zuhur ediyor.

Halik-i Kâinat, Şuayip Aleyhisselam'a ilham buyurmuş. Senin çocukların yolda kaldı. Ve Şuayip Aleyhisselam da gelip oradan alıp evine götürüyor.

Mûsâ Aleyhisselam, orada bakıyor ateşe yaklaştığı zaman ateş değil, nur olduğunu görüyor. Baştanbaşa ağacı nur kaplamış ve oradan da bir sedâ geliyor.

فَلَمَّا أَتَيْهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ-30
الشَّجَرَةِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

فَلَمَّا أَتَيْهَا نُودِيَ O nurlu ateşe, ağaca yaklaştığı zaman bir sedâ işitti. شَاطِئِ Kenar. الْوَادِ Dere. الْأَيْمَنِ Sağ taraf. Vâdinin sağ tarafından işittiler. الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ Mübarek buk'a. Mûsâ Aleyhisselam, Kelâmullâh'ı işittiği içindir diyor. Cenâb-ı Hak, müy barek buk'a olarak bildiriyor. مِنَ الشَّجَرَةِ Ağaçtan zuhur ediyor. Kelâm-ı İlâhi, ağaçtan zuhur ediyor. أَنْ يَا مُوسَى Yâni **ennehü ya Mûsâ**. إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Âllâh'ım. Bütün kâinatı, yoktan halk eden benim.

Bazılarının iddalarına göre radyo ve televizyonda eğer ki hafız okuyor ama okunan Kur'an-ı Kerim, okuyanın sedası değil aksi sadadır, Kur'an tilâveti değildir, demek hatadır. Nasıl ki ağaçtan

Kelâm-ı İlâhî zuhur etti. Âllâh'ın Kelâmı'dır kabul ediyoruz. Mûsâ Aleyhisselam onu telâkki etti, Kelâmullâh'tır. İnkâr eden küfre gider. Bugün de bir parça demirden zuhur ediyor. Demirle ağacın, Cenâb-ı Hak'kın katında ne farkı var? O zamanda Kelâmullah, ağaçtan zuhur etti. Bugün de Kelâmullah, bunlardan zuhur ediyor. Radyo ve televizyondan okunan Kur'ân-ı Azimüşşân, hakiki Kelâmullah diye telâkki edelim ve hürmetle dinleyelim. Ya açmayalım, açıldığı zaman da hürmetle dinleyelim.

Âllâh-û Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselam'ı Fir'avne iki büyük mucize ile gönderiyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın mucizeleri dokuzdur. Fakat burada bu ikisi en mühimdir.

Fakat burada mucizeyi evvelâ Mûsâ Aleyhisselam'a göstermek murâd ediliyor ki Mûsâ Aleyhisselam'ın kâlbi mutmain olsun. Bu iki mucizeyi evvelâ kendisi bilsin, sonra da Fir'avn'a göstereyin.

وَأَن لَّيْ عَصَاكَ فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا-31
مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ

Mûsâ فَلَمَّا رَأَاهَا Ve "asânı yere bırak" denildi. Mûsâ Aleyhisselam, Emr-i İlâhî ile asâyı yere bıraktı. Ne zamanki baktı asâyı, تَهْتَزُّ hareket ediyor. Sür'atle, كَأَنَّهَا جَانٌّ sanki ufak bir yılan gibi. (Mûsâ bunu görünce tabi beşeriyet vardır. Peygamberdir, onların makamı her makamın fevkindedir.) وَلَّى مُدْبِرًا Çevirdi arkasını (yâni asâyı sahip olmadı.) وَلَمْ يُعَقِّبْ Asâyı takip etmedi. O zaman nidâyı İlâhî geldi yine. يَا مُوسَى أَقْبِلْ. Yâ Mûsâ, yüzünü asâyıya çevir, asâyı eline al. وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ. Yâ Mûsâ, yüzünü dön korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın (buyruldu.)

Mûsâ Aleyhisselam, Emr-i İlâhî ile elini uzattı, eline asâ olarak geldi. Cenâb-ı Âllâh, asânın hassasını bu şekilde bildirdi.

32- أُسْلِكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

فِي أُسْلِكَ يَدَكَ Yani **üdhil**, dahil et. **Yedeke** elini, sağ elini. جَيْبِكَ Elini koynuna sok, تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ kusursuz (bir güneş ışığı gibi) bembeyaz çıkacaktır. وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ Ve korkudan (açılan) kollarını, kendine çek kavuştur. (Bu göz kamaştırıcı beyazlık sana korku verirse, ellerini koltuğuna sok veya göğsüne koy da eski hâline dönsün. (Tefsirin mütalası beyanına göre; insan çok korktuğu zaman elini göğsüne koyarsa, korku zâil olur demişler.) فَذَانِكَ Hâlik-i Kâinat emrediyor. Bu ikisi, asâ ile yed-i beyzâ. İki burhân-ı hüccettir, مِنْ رَبِّكَ Rabbin tarafından. إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ Fir'avn ile Fir'avnın cemaatına bu iki büyük mucize ile git. إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ Onlar yoldan çıkmış fasık insanlardır.

33- قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ

• إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ قَالَ رَبِّ Mûsâ Aleyhisselam diyor ki; Yâ Rabbi, Korkuyorum ki (bu emr-i azimi ikmâl edemedim, daha konuşmaya fırsat vermeden) beni öldürmelerinden korkuyorum. (Hıfz-ı emanet senindir, beni muhafaza et ki Emr-i İlâhiye'ni söyleyeyim.

وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي-34
أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ

Kardeşim Hârûn'un lisânı ben-
den daha fasihtir. (Niçin böyle söylüyor? Mûsâ Aleyhisselam'ın lia-
sanında bir rekâket vardı. Mûsâ Aleyhisselam üç dört yaşında iken
Fir'avnın sarayında, Fir'avnın sakalları incilerle süslenmişti. Mûsâ
Aleyhisselam, bir elini Fir'avnın sakallarına elini uzatıp çekiyor.
Sakalları çekilen Fir'avn gazaplanıyor. Mûsâ Aleyhisselam'ın öldür-
rülmesini istiyor. O zaman Âsiye Radyâllâhû Anhâ, "efendim bu
çocuk inci nedir bilmez ki" diyor. Fir'avn kararında ısrar edince,
Asiye Radyâllâhû Anha tecrübe edelim deyince. Ayrı ayrı iki kap-
ta, birinde hurma, diğerinde ateş getiriyorlar. Mûsâ Aleyhisse-
lam'ın önüne koyunca, Mûsâ Aleyhisselam elini ateşe uzatınca eli
yanıyor ve acı ile ağzına koyuyor. Bu tecrübe neticesinde Mûsâ
Aleyhisselam kurtulmuş oluyor. O zamandan da dilinde biraz
rekâket kalmıştı ve Mûsâ Aleyhisselam buna işaret ediyor.)

Onu da beni doğrulayan bir yardımcı olarak
benimle birlikte gönder. يُصَدِّقُنِي Beni tasdik eder. إِنِّي أَخَافُ أَنْ
يُكَذِّبُونِ Zira bana yalancılık ithamında bulunmalarından endişe
ediyorum.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا-35
بِأَيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ

Halik-i Kâinat emrediyor, Mûsâ Aley-
hisselam'a cevaben. سَنَشُدُّ عَضُدَكَ Adüd; asıl bazuya derler. Yani

nereden geldin?” Yâni sarayda büyüüp yetiştiğini bildirmek istiyor. Mûsâ Aleyhisselam ise “benim nisbetimi öğrenmek istiyorsun. Benim nisbetim topraktan halk oldu. Benim ismim de Âllâh’ın kulludur. Âllâh’ın bendesiyim ve Âllâh’ın kullarından doğmuşum. Ben nihayet toprak olacağım. Senin de gideceğin yer topraktır. Senin, bizim ve herkesin aslı topraktır.”

Mûsâ Aleyhisselam böyle söyleyince, Fir’avn değiştirmek istiyor. Kalbinde korku var, arkadaş gibi sohbet etmek istiyor.

Fir’avn soruyor. “Bunları söyledin fakat nereye mensubsun? Babasını işaret ederek, Fir’avn bendesinin kulu değil misin?

İşte senin nisbetin budur” diyor. “Bu memleketten kaçtın firar ettin çünkü fenâ bir fiil işlemiştin” diyerek kâtil olayına işaret ediyor. “Benim hakkımı tanımayan katil bir adamsın. Sen çocuk iken benim sarayımda yetişmedin mi?” Mûsâ Aleyhisselam diyor. Hâşâ! Cenâb-ı Hak’ka, azamet-i kudret sahibi olan Halik-i Kâinat’a bir adam şedid olsun. Senin gibi biri çıksın da ben de Âllâh’ın şerikiyim desin de ulûhiyet davasında bulunsun. Böyle söyleyenden daha şedid kim olabilir? Ona şerik ittihaz eden ancak helâk olanalardır. Bütün kâinatı nakşeden Âllâh’tır. Beni de nakşeden Âllâh’tır, beni de halk eden O’dur.”

“وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ” Biz önceki atalarımızdan böylesini işitmemiştik” dediler. (Binâenaleyh biz inanmıyoruz.)

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ. Mûsâ Aleyhisselam cevaben dedi. وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ. Rabbim âlimdir, kendi katında kimin hidayete geldi-

ğini, **مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ** hayırlı âkıbetin kime nasip alacağını en iyi bilendir. **إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ** Âllâh CelleCelâlûhû, zalimleri iflah etmez, lâıyk oldukları cezaya müptelâ eder.

Mûsâ Aleyhisselam ile kardeşi Hârûn Aleyhisselam, Fir'avn'e gelip tebligat ve Emri İlâhi'yi ifâ ettiler. Fir'avn isyan etmek istedi fakat Mûsâ Aleyhisselam asâyı yere bırakınca, asâ ejderha oldu. Fir'avn bunu görünce yalvarmaya başladı. Bundan sonra aralarında mütareke devresi oldu.

Emr-i İlâhiyi tebliğ ettiği zaman, Mûsâ Aleyhisselam Fir'avn'e dedi. Eğer imân edersen, Âllâh-û Teâlâ'dan memurum, Cenâb-ı Hak sana dört ayrı nimet ihsan edecek;

- a-) Uzun ömürlü olacaksın,
- b-) Ölünceye kadar hastalık görmezsin,
- c-) Kuvvet-i kudretin yerinde olur,
- d-) Memleketin daha fazla geniş olur.

Fir'avn bunu işitince memnun oldu câzip geldi. Fakat "bir defa istişare edeyim" dedi. Evvelâ Âsiye Radyâllâhû Anhâ'ya gidip haber veriyor. Âsiye Radyâllâhû Anhâ, "niye kabul ve imân etmedin" diyor. Fir'avn da "ben hükümdarım, hükümdarın da veziri ile istişare etmesi lâzım gelir, Hâman ile görüşeyim" diyor. Hâmân ile müşavere edince, Hâmân da "sen evvelâ beni öldür, sonra söylediğini yap. Şimdiye kadar halk sana, ilâhımız sensin dedi. Bundan sonra Mûsâ Aleyhisselam'a baş koyacaksın. Sen evvelâ beni öldür, gözüm görmesin" dedi.

Hamân böyle söyleyince, Fir'avnı teklifinden vazgeçirdi.

Fir'avn bunun üzerine, Mûsâ Aleyhisselam'ın elindeki asânın yılan olmasından dolayı, "bu sihirdir, ben de memleketimdeki sahirleri toplar, sana karşı mücadele ederler" dedi.

Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında sihir ileri olduğundan, Mûsâ Aleyhisselam'ın en başta gelen mucizesi, elindeki asânın yılan olması idi.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem efendimizin zamanında ise fesahat ve belagât ileride idi. Onun mucizeleri de o cinsten zuhur etmiştir. Hiçbir söz ve yazı ona yetişemedi.

Bir bahar mevsiminde hem çimen yetişiyor hem de dikenler yetişiyor. Yağmur dağlarda dikenler yetiştirir, bağlarda güller, meyveler yetiştirir. Bir peygamberin nübüvveti, tebliği neticesinde imânlı, nurlu insanlar yetişiyor. İnkâr-ı küfründe ısrar edenler de yetişiyor.

Kur'an-ı Azimüşşân Hâdi ve Mudil'dir. İmân edenleri hidayete getirir. İmân etmeyenleri dalâlete götürür. Peygamber de Hâdi ve Mudil'dir. Hatta Âllâh CelleCelâlûhû Hâdi ve Mudildir. İstidâdı ve yerine göredir.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi buyuruyor. Bize karşı, evliyâullâha karşı, daha yukarı Enbiyâya karşı muhabbeti olanlar nasıl ki istifade ediyorlar. Uykudadır zannedersin, hiçbir hareketi yoktur fakat içinde uyanıktır. Üstadın karşısında veya peygamberin karşısında hâl-i hareketi yok, uyumuş zannedersin lâkin kâlbinde uyanıktır. O kâlp menbaından da alır, istifade eden bunlardır.

Mûsâ Aleyhisselam kendi kabilesinin içine girince, Fir'avn faaliyetine başladı. Müşavere meclislerini topladı. Toplantıda ne yapacaklarını görüşüyorlar. Fir'avn, meclisi konuşma ile açarken Mûsâ

Aleyhisselam için, "bu bir sâhirdir, sizi memleketten çıkarmak istiyor. Siz ne emredersiniz" diyor.

Bu zamana kadar **"ene Rabbikûmûl e'lâ"** diyen adam, şimdi ise ne emredersiniz diyor.

38- وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطْلُعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ

Fir'avn kavmin ileri gelenlerine; ey eşraf, sizin için benden başka bir ilâh tanımıyorum. Kendimden başka bir ilâh bilmiyorum. Sonra yüzünü çevirdi Hâmân'a. فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ Ey Hâmân bana yak. Çamurun üzerine. Ey Hâmân, haydi benim için çamur üzerine ateş yak (ve tuğla imâl et.) فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا Bana yüksek bir kule, (bir rasat kulesi) binâ et. لَعَلِّي أَطْلُعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى Belki çıkar, Mûsâ'nın ilâhına muttali olurum. (Ben artık Mûsâ'ya galebe edemedim, ilâhını göreyim.)•وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ•Ben onu yalancılardan sanıyorum, dedi.

Fir'avn, Hâmân'a salâhiyet verdi. Hâmân işçileri topladı. Tefsirin bildirdiğine göre, kulenin bina edilmesinde elli bin kişi çalıştırılmış. Yüksek bir kule olunca Fir'avn kulenin üzerine çıkıyor, oradan oklar atmış. Oklardan kuşa isabet edince, kanlı ok yere düşüyor. Fir'avn, "Mûsâ'nın Rabbini öldürdüm" demek cesaretinde bulunmuş.

Bu olaydan sonra Cenâb-ı Hak, Cibril-i Emin'e emrediyor. Fir'avnın bu kulesine sarsıntı yapıyor, üç parça oluyor. Bir parça denize düşüyor. Bir parçası askerin üzerine düşüyor, üçüncü parça da işçilerin üzerine düşüyor. Bu yaptığından da bir fayda olmadı.

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ 39

Tekebbür etti. Fir'avn ve askerleri, Mısır topraklarında nahak yere büyüklük tasladılar, بِغَيْرِ الْحَقِّ haksız yere. وَظَنُّوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ Bize döndürülmiyeceklerini, kendilerinin (ölümle) bize rucû etmiyeceklerini zannettiler.

فَاخْذَنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ 40

Biz de onu ve askerlerini yakalayıp denize atıverdik. فَاَنْظُرْ Ey Habibim, onların hâline bak. كَيْفَ Müşriklere haber ver, zalimlerin akibeti budur. Nihayet helak olmaktan kurtulamazlar.

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ لَا يُنصَرُونَ 41

Biz, onları, halkı ateşe davet eden öncüler rehberler yaptık. Hâkim, hükümdar yaptık halkı şirt ke davet ettiler. وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ لَا يُنصَرُونَ Kıyamet günü onlara hiç yardım olmaz. Ehl-i cehennem olarak orada devamlı kalacaklar.

وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ 42

Bu dünyada onlar lanete giriftar oldular. وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ Kıyamette de makbuh, kabih olur. (Rahmeti Hak'tan uzak düşenlerden, azap ve helak olunanlardan) olacaktırlar.

Fir'avn, Nemrud gibi ahmak değil. Zeki, feylesof olup mel'a-

netini biliyordu. Mûsâ Aleyhisselam, gece gündüz Âllâh'a tezarru ederdi. Fir'avn da gece yarısından sonra halini düşünür ağlamaya başlardı. Ve kendi kendine, "Yâ Rabbi, bu nedir benim boynuma koymuşsun. Eğer senin yardımın olmazsa, senin azametine karşı kimin haddi vardır benlik göstereyim?" Fir'avn böyle kendine diyordu. Ben ulûhiyet davasında bulunduğum halde, niye gece kalktı-ğımda "Ya Rabbi" diyorum. "Mûsâ Aleyhisselam olmadığında geceleri kalkıyor, mûtazarrır oluyorum, mahcup olup düzeliyorum. Mûsâ Aleyhisselam'ı gördüğümde neden hiddetleniyorum."

Mûsâ Aleyhisselam'ın kalbi, Fir'avnı sevmediğinden, kâlbî istemiyor. Bundan dolayı Âllâh-û Teâlâ da Fir'avnı bu nimetlerden mahrum ediyor. Zahirde Fir'avn nefret ediyor istemiyor. Lâkin hakikatte Mûsâ Aleyhisselam, onun imân etmesini istemiyor.

Böyle olunca ey Müslümanlar, Âllâhû Teâlâ'nın kullarına taan-ı tahkir etmeyin. Sizin kalbinizde onlara karşı böyle kin ve inat oldu mu, bilin ki onların kalbinde size karşı bir melâl hâsıl olmuştur. Bir fenalık hâsıl oldu ki sizin kâlbini böyle çeviriyor.

Evliyâullahın kalbinde mıknatıs var. Eğer o sana kendini gösterirse, sen kendini ona atarsın. Fakat o seni sevmiyorsa, sen de geri kalır yerinde olursun.

Nasıl ki hayvanın mertebesi insanın elindedir. İnsan nasıl isterse hayvanı getirir götürür. İnsanlar da evliyanın elindedir, nasıl isterse getirir götürür yâni Âllâh'ın iradesi ile elindedir. Onlar, Âllâh'ın iradesi ile hareket ediyorlar.

İnsanın mertebesi evliyanın elinde, hayvanın mertebesi de insanın elinde olduğu gibidir.

Hâlik-i Kâinat, bütün insanları Rasûl-û Ekrem'e kul itlâk etmiştir. Bütün kâinat, Rasûl-û Ekrem'in elinde emrindedir. Bütün

evliyâullah da onun vekilleridir. Öyle ise bütün mahlûkât, Rasûl-û Ekrem'in kulu evliyanın emrindedir. Evliyalar isterlerse dua eder, bizim ahvalimiz de felâh bulur. وَأَتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً. Bu dünyada arkalarından la'net gönderdik. وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ. Onlar kıyamet gününde menfurlardan, kötülenmişler arasındadırlar.

Bir Hadis-i Kutsi'de; "Kibriya benim kaftanım, azamet gömleğimdir. Kim bunlardan birisinde bana niza ederse, onu ben ateşe koyarım" buyurulmuştur.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ 43-
لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

Mûsâ مُوسَى الْكِتَابَ Biz Âzimüşşan verdik, Mûsâ Aleyhisselam'a kitâbı (Tevrat'ı) verdik. Murad-ı İlâhi, bunu habibine beyan etmek. Evvelâ Beni İsrail olanlara, o zamandaki Beni İsrâillere nimet-i minneti beyan etmek, diğer taraftan bize de o şekilde beyan ediyor. Meselâ Mûsâ Aleyhisselam'dan evvel gelen Peygamberân-ı İzam'ın zamanları (Nuh, Hûd, Salih, Lût) Aleyhisselamların kavimlerini. Fetret zamanları uzun oluyor. Fetret zamanının arası çok seneler olduğundan, o peygamberlerin tebliğ ettiği şariatlar zayıfladı gevşek oldu. Birçok hükümler değiştirildi ve fetret zamanı başladı. Fetret zamanı başlayınca, biz Âzimüşşân, Mûsâ Aleyhisselam'ı gönderdik, Tevrat kitabı ile birliğe. Mûsâ Aleyhisselam'dan sonra İsâ Aleyhisselam'ı, ondan sonra da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in arasında 584 sene

vardır. O zamanlarda da yine fetret zamanı başladı. İncil Kitabullah'ı tahrif etmeye başladılar. Nitekim Tevrat Kitabullah da tahrif edilmişti. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de fetret devresi neticesinde en büyük bir Kelâmullah ile geldi. Âdem Aleyhisselam'dan itibaren her fetret devresi başladığında, Cenâb-ı Hak bir peygamberi gönderiyor.

Biz Azimüşşân, Mûsâ Aleyhisselam'a Tevrat kitabını gönderdik. **مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى** Evvelki kurunların, karinlerin; Nuh kavmi, Âd kavmi, Semûd kavmi helâk olduktan sonra gönderdik. O kavimlerde fetret başlamasaydı, bir peygamber ve kitap göndermeye lüzum yoktu. Bir peygamberin şeriatı ile amel ederlerdi. Mademki şeriatı değiştirdiler, fetret hâsıl oldu. Mûsâ Aleyhisselam'ı ve Tevrat'ı göndermek lüzumu hâsıl oldu. Tevrat'ı gönderdik. **بَصَائِرَ لِلنَّاسِ** Basar ile basiretin farkı? Bâsar; bu göze derler, zahirini gören. Cenâb-ı Hak nur veriyor göze, zâhiri olan şeyleri görüyor. Buna basar derler. Hayvanın da basarı vardır, hayvan da yenilen içilenleri ve yavrusunu görüyor. Fakat bir de basiret var ki; Âllâh-û Teâlâ kâlbe bir nur veriyor, o kâlp ile gözün görmediklerini görüyor. Buna da basiret derler. Nur-i İlâhi kâlbe taalluk ederse basiret olur, gözün görmediğini görür. Biz Azimüşşân, Tevrat Kitabullah'ı Mûsâ Aleyhisselam'a verdik. **بَصَائِرَ لِلنَّاسِ** İnsanların basireti, kâlpieri nurlansın da hakikati bilsin diye. **وَهُدًى** Dalâletten, imân edenlere hidayet olur. **وَرَحْمَةً** İmân edenlere rahmet olur. Evvelâ imân edenlere rahmet, sonra dalâlette olanlara hidayet, sonra da kâlbe bir nur veriyor. Bu böyle olduğu gibi, Seyyid'ül Mürselin elbette daha yukarı derecededir. O da Rahmeten

lilâlemindir. لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ Tâ ki tezekkür etsinler. Tevrat kitabını, Tevrat kitabının Kitabullah olduğuna inandıktan sonra tahrif edilmeden evvel, Âllâh'ın emrine itaat eder, Âllah'a isyan etmekten çekinir. Düşünür ibret alırlar.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sen garb-i cânibinde yâni cebel-i vâdi mekân, şecereyi mübârake. Medyen'den gelirken Mûsâ Aleyhisselam'ın yolu kaybettiği yerde şecereyi mübârakenin yanına gitmişti. Oraya (cânib-i garbi) diyor. Ey Habibim, sen orada değildin. O gece oradaki ağaç ateş, nur gibi göründü. Orada Mûsâ Aleyhisselam'a nübüvvet emir geldi. Ve oradan emirler verildi. Ey Habibim, o gece sen orada değildin. Müşahede etmediğin halde ancak benim vahyimle anladın. Sana da mucize olarak bildiriyorum ki ümmetine bildirsin. إِذْ قَضَيْنَا O zamanlar vahyettik. إِلَى مُوسَى الْأَمْرِ Emri Mûsâ'ya vahyettik, risaleti verdik ve Fir'avna gitmesini emrettik. وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ Sen ahvâl-i gaybiyeye müşahid değildin. Ancak bizim vahyimizle anlaşılır. Vahiy ile sana bildirdik. Sen, o vahyi bildir ki bilsinler ahvâl-i gaybiyeyi, muttâli olsunlar.

Mûsa Aleyhisselam'ın, Tur dağında İlâhi kelâma mazhar olduğu an'a işaret edilmekte ve Rasûl-û Ekrem'in o esnada Tûr'da hazır bulunmadığı ve de batı tarafında Mûsa Aleyhisselam'ı bekleyenler arasında olmadığı hatırlatılmakta. Bütün bunların kendisinin ne vahiy yoluyla öğretildiği ifâde edilmiş olmaktadır.

وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًّا فِي أَهْلِ-45
مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ

Biz kemâl-i lütfumuzla inşâ ettik, halk ettik. Mûsâ Aleyhisselam'dan sonra bir ümmeti قُرُونًا nice nesilleri, birçok asırları geçirdik. فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ Müddetel vahyi, vahiy zamanı uzun oldu, gevşeklik hâsıl oldu. Okuma yazma hıfzeden yok idi. Ruhbanlar da hilekârlığı, para toplamak için her şeyi yaptılar. Onun için biz, seni gönderdik. وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًّا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ Ey Habibim, Medyen'de ثَاوِيًّا قِي أَهْلِ مَدْيَنَ Şuayip Aleyhisselam ile Mûsâ Aleyhisselam arasında geçenleri, Medyen halkı arasında bulunanlardan da değildin ki o vak'aları billesin. Orada geçen vak'aları, Biz Azimüşşân sana bildirdik. Sen de onlara, o vak'aları bildir ki ahval-i gaybiyeye muttali olsunlar. تَتْلُوا Sen, bizim âyetlerimizi fasih ve belîğ olarak onlara bildiriyorsun وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ Siz yoktunuz, Biz Azimüşşân sizi gönderdik sizi haberdar ettik. Size kitap inzâl ettik ki Kur'an'dır. Şayet böyle olmasaydı, bunları ne bilir ve ne kavmine haber verirdin.

Her peygamberin vefâtı ile mucizesi de nihayet buluyor. Fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in vefâtı zahire göredir. Haydır aramızda kıyamete kadar devam ediyor. Bu Kur'an-ı Kerim'deki her âyet bir mucizedir, o da kıyamete kadar devam edecektir.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحِمَهُ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا-46
مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ Mûsâ Aleyhisselam'a nidâ ettiğimiz zamanda Tûr'un yanında değildin. • اِذْ نَادَيْنَا • O zaman ki biz emrettik, Mûsâ Aleyhisselam'a dedik ki. Kitâbullâh'ı al ki Tevrat'tır. Kuvvetle ona yapış amel et dediğimiz zaman, sen orada değildin. Fakat sana bildirdim ki sen ümmetine beyan edesin. وَلَكِنْ رَحْمَةً رَبِّكَ Rabbinden rahmet olarak sana bildirdik, ihsanımız olsun. Sen de onlara bildirsin. Eğer amel ederlerse onunla nâil-i rahmet olurlar. لِنُنْذِرَ İnzar, nezir, beşir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhive-sellem hem nezir hem de beşirdir. Beşirdir, imân edenleri cennetle tebşir ediyor. Nezirdir, imân etmeyenleri cehennemle korkutuyor. قَوْمًا Sen Kitabullâh ile kavmini inzâr edesin ki bu hayatın sonunda başka bir hayat açılır. O hayatta, Huzur-u İlâhî'de hesab-ı kitap vardır. مَا آتَيْهِمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ Senden önce kendilerine bir nezir gelmemiş olan bir kavmi, (Mekkelileri) inzâr edesin. لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ Olur ki nasihat kabul ederler (de imâna gelirler.) Tefsirlerde 44,45 ve 46. âyetlerde "Sen orada değildin" şeklinde işaret edilen olayların, ayrı zamanlara ait ve Mûsâ Aleyhisselam'ın hayatında ayrı ayrı mühim birer hadise olduğu belirtilmektedir.

وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَوْلَا Eğer مُصِيبَةٌ onlara musibet, ukûbet isabet etmeseydi. بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ Elleriyle yaptığı amellerden, insanların yaptığı hatalardan dolayı başına gelen musibetler zamanında رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ "Yâ RabR bi, niçin bize bir peygamber göndermedin, biz senin âyetlerine

tâbi olurduk, وَتَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ Mü'minlerden olurduk" demiyecek olsalardı, (onlara peygamber göndermezdik. Seni göndermemiz, sırf böyle bir özür ileri sürmelerini önlemek ve kendilerini hüccetimizle ilzam etmek içindir.)

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ-48
أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا
إِنَّا بِكُلِّ كَافِرُونَ

Ne zamanki hak geldi. (Kur'ân'a, şeriate hak derler. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem haktır.) Ne zaman-ki Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem geldi, مِنْ عِنْدِنَا• nezdi-mizde azamet için. قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ İtiraz ettiler yine Kureyşiler, o zamanki münkirler. "Madem peygamberdir, ni-çin Mûsâ Aleyhisselam'a verildiği gibi (def'aten münzel bir kitab, asâ ve yed-i beyzâ) gibi mucizeler, ona da verilmeliydi" dediler. Gerçi Tivrât, Hâlik kelâmı olduğu halde Kur'ân-ı Kerim gibi muciz değildi. Kelâm-ı İlâhi olduğu halde beşer ibaresine benziyordu. Kur'ân-ı Azimüşşân'ın zahiri de mucizdir, bâtını gibi. Bir de Kur'ân-ı Azimüşşân'ın mânâları o kadar çoktur ki her bir âyetinden erbabı, bir Tivrât kadar mânâ alır. Kur'ân-ı Kerim âyet âyet gelmeseydi, hıfzı ümmete müşkül olurdu. أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ Onlar diyorlar. Mûsâ Aleyhisselam'a verilen mucizeler gibi gelseydi. Peki, daha önce Mûsâ Aleyhisselam'a verilene de inkâr etme-mişler miydi? قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا "İki sihir tezahür etti, (birbirlerine müzaheret ediyorlar)" dediler قَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَافِرُونَ Müşrikler,

“Tevrat’a da Mûsa ve Harun Aleyhisselam’a da İncil’i de Kur’ân’ı da inkâr ediyor, hiçbirini tanımıyoruz” dediler.

(Burada ki mânâya göre Kur’ân ve Tivrât kastedilmiş olur. Diğer kıraatlara göre “yardımlaşan iki sihirbaz” şeklinde ma’na-landirmek gerekir. Bu takdirde Mûsâ ile Hârûn Aleyhisselam ya da Mûsâ ile Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem kastedilmiş olabi-
lir.)

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ 49

Ey Rasûlüm, de ki; Siz, Kur’ân da sihirbaz, diyorsunuz. Sizin aranızda fesâhat ve belâgat sahipleri vardır. Siz de böyle bir kelâm söyleyiniz. أَتَّبِعُهُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ Âllah-û Teâlâ tarafından, Mûsâ Aleyhisselam’a ve bana inzâl olunan kitaplardan daha iyi yol gösterici bir kitâp getirin de ben de ona tâbi olayım.

فَإِنْ لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ 50
اتَّبَعَ هَوَاهُ بَغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

Eğer sana cevap veremezlerse davetine icabet etmezler. (Kitap getiremezler) ise (ki getiremeyeceklerdir.) Bil ki onların küfrü, hevâ ve hevasâtına tâbi küfr-ü inâdidir. وَمَنْ أَضَلُّ Kimdir daha edal? İstifam-ı inkâridir. Yâni ondan daha ziyade dalâlette olan bir kimse yok. مِمَّنْ اتَّبَعَ Kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir? Dinini kendi isteğine uydurur, kendini de modaya tâbi eder. Böyle olanlar hidayete gelmezler. إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ Âllâh CelleCelâlûhû, ilminde küfür üzerine giden, (zulüm; kâfir manası)

nadır) nefislerine zulmedenlere asla hidayet etmez. İlm-i İlâhî'de hevâ ve hevesatına dayanarak küfr-ü inadi üzerine olanlar, küfür üzerine gidecekler, nasihat etsen de onlara bir fayda vermez.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ-51

Biz Azimüşşân, Kur'ân-ı Azimüşşân'dan vaslettik. Va'd-ı vaid, ahkâm, evâmir nevâhi, vaaz nasihat herbirini birbirine vaslettik. Ne lâzım ise hepsini beyan ettik vaslettik. لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ Belki ibret alır da imâna gelirler. İlm-i İlâhî'de kim takdir edilmişse o imâna gelir.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ-52

الَّذِينَ O kimselere ki آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ kendilerine Kur'ân'dan önce kitap verdiklerimiz. مِنْ قَبْلِهِ Kur'ân'dan evvel kitabımızla amel eden, (Tevrât ve İncil ile.) هُمْ Onlar بِهِ يُؤْمِنُونَ Kur'ân ile imân ediyorlar. Kendilerine Kur'ân'dan önce kitap verdiklerimiz, buna (Kur'ân'a veya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e) imân ediyorlar.

Yahudilerden, içlerinde Ebû Rifaa'nın da bulunduğu on iki kişi imân etmiş ezâyâ maruz kalmışlardı. İncil'e ittiba edenlerden kırk kişi de Rasûlullah'a hicretinden önce imân etmişlerdi. Bunların otuz ikisi, Ca'fer ibni Ebû Tâlip ile beraber Habeşistan'dan ve Şam'dan gelmişlerdi. Âyet-i celile bunlar hakkında nâzil olmuşsa da kitap ehlinden, bütün imân edenlere şâmildir.

وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ-53
مُسْلِمِينَ

قَالُوا Onlara (Kur'ân) okunduğu zaman. وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ Biz, ona gelmeden evvel imân etmiştik. (Çünkü Âllâh CelleCelâlûhû, bize Tevrat ve İncil'de böyle bir peygamber, böyle kitap gelecek diye bildirmişti. Bu kitap ki Kur'ân, daha gelmeden evvel biz ona imân etmiştik diyorlar.) إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا Rabbimizden hak ve hakikat olarak nâzil olmuştur. إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ Biz, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in tebligatından evvel imân etmiştik, Rasûl-û Ekrem ile Kur'ân-ı Azimüşşân'a.

أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ -54
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ İşte onlara sabretmelerinden ötürü mükâfatları iki defa verilecektir.

Zirâ iki kitaba, (kendi kitaplarına ve Kur'ân'a) imân ve bu iki dinde müşriklerin eziyetlerine katlanmışlar, sebat etmişlerdir. بِمَا صَبَرُوا Kötülük ve eziyetlere sabr-ı tahammül. Bu eziyetler, Müslümanların teşvik-i tergibine sebeptir. Bu durumlar olmadığı takdirde cihad olmaz. وَيَذَرُونَ Yine onların bir takım halleri var. بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ Bunlar kötülüğü iyilikle def ederler. وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ Kendilerine verdiğimiz rızıktan da Âllâh rızası için hayra infak eder sarfederler.

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ -55
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِى الْجَاهِلِينَ

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ Ne zaman münasebetsiz, boş söz işittikleri zaman أَعْرَضُوا عَنْهُ ikrah eder, ondan yüz çevirirler, mukabele et-

mezlerdi. وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ Bizim amelimizin sevabı bize, sizin amelinizin cezası size. Siz bize karışmayın, biz de size karışmayız. Sonra سَلَامٌ عَلَيْكُمْ tefsir; bu selam-ı mütarekedir dimiyor. Bu selâmdan maksat, muhabbet selâmı değil. Ancak bizden emin olunuz, biz sizin aleyhinizde hiçbir hareket yapmayız. Biz kendi yolumuzda, siz de kendi yolunuzda. Yalnız sizinle beraber bulunmayız. لَا تَبْتَغِيَ الْجَاهِلِينَ "Biz cahilleri, kendilerini bilmezleri arkadaş dost edinmek, konuşmak istemeyiz" derler.

Kötü söyleyenlerden uzak durmak, iyilikle mukâbele etmek, Âllâh katında makbuldur. Cahilâne muameleye karşı, nazikâne bir muamele ile mukabele etmek.

Bu da işarettir. Müslümanları daimâ cahil olanlar incitir eziyet ederler. Onun için selâm-ı mütareke ile geçiştirmek lâzım gelir.

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

لَا Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem. إِنَّكَ Sen sevdiğini hidayete getiremezsin. (Hidayetin bendedir, sen hidayetini yolunu gösterirsin. Tebligata memur sun. Hidayet ve dalâlet bendendir.) وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ Âllâh-û Teâlâ, dilediğini imâna hidayete getirir. وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ Âllâh-û Azimüşşân hükm-ü ezelisinde, hidayet ve imâna istidadı olanları en iyi bilicidir.

Bu âyetin "ve enzir aşiratekel akrabin" âyet-i kerimesi ile ilk gili olduğu, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de bu âyet-i kerime Mekkeyi Mükerrede' de nâzil olduğundan, akraba Kureyşü

leri davet etti. İçlerinden amcası Ebu Leheb, en ziyade muhalefet ederek fiili hakarete bulunmak istemiştir.

Âyete ittibâen ilk evvel kendi akrabalarının hidayet bulmasını istiyordu. Ebû Leheb ile Ebû Cehil'den bu inkâr cevabını aldı. Buna göre **إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ** ey Habibim, sevdiğini, Ebû Leheb'i hidayete getiremezsin buyuruluyor. Malum olduğu vechile tefsirler, muhtelif insanlardan zuhur etmiş. Önceki tefsirlere diyecek yok fakat sonradan karışma olmuş. Bu âyet-i kerimeyi, Ebu Talib'e hamledenler oluyor. Hâlbuki birçok tarafta hatalar vardır.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem sekiz yaşında iken, ceddi vefat ettikten sonra Ebû Talib'in yanında, müşfik bir baba gibi hizmetinde bulundu. Ailesi ve çocukları da dâhil. Bu hizmet, Rasûl-û Ekrem 53 yaşına gelinceye kadar devam etti. 45 sene Rasûl-û Ekrem'e hizmet eden Ebû Talib'e, nasıl olur da ağır bir isnatta bulunulur.

Ebû Talib'in bazı beyitleri var. "Ben bilmişim ki Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in getirdiği din, edyanın hayırlısıdır."

Fakat niçin izhar etmedi? Küfrün şiddeti bir tarafta! Eğer yalnız bunu izhar etseydi, Rasûl-û Ekrem'i muhafaza edemezdi. Ha'kikaten imân etmişti. Zaten imân kâlbidir, lisânı ile de söylemiştir. Sonra vefâtı zamanında, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hazır olduğunda, "Ben biliyorum senin dinin haktır, ben imân edecektim fakat diyecekler ki ölüm zamanında korktu." Böyle bir rid vayet de vardır. Bu sözün ne derece doğru olduğu da şüphelidir. Fakat onun akabinde, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in arkasından gelen Abbas Radiyâllâhû Anh, "Tebşir ediyorum, birkaç def'a Kelimeyi Tayyibeyi, Lâ ilâhe İllâllâh Muhammedür Rasûlullah'ı söyledi vefat etti."

lar! **أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا** Biz Azimüşşân, onları emin olan bir Harem'de yerleştirmedik mi? **يُجَبَىٰ إِلَيْهِ** Sevk ediliyor, kısmetini veriyoruz İbrahim Aleyhisselam'ın duâsı ile. **ثُمَّ رَأَتْ كُلٌّ شَيْئًا** Her şeyden, her memleketten, her yerden kısmeti sevk ediyoruz. **رِزْقًا** Kısmettir veriyoruz onlara. Bu zuafâlar imân ettikleri takdirde kısmetlerini yine onlara veririz. **وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ** Fakat onların çoğu bunu bilmezler.

58- وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَنِيلَكَ مَسَاكِينُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ Ne kadar çok memleketlerin ahalisini helâk ettik. **بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا** Onları mağrur etmişti refah ve mâîşetleri. Mâl-u servetleri, eldeki nimetlerinden dolayı şımarmışlardı. Bu gurur onların sebab-i felâketleri oldu. **فَنِيلَكَ مَسَاكِينُهُمْ** İşte etrafınızda onların meskenleri bâkidir. **لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا** Az bir miktar onların yerinde sakin olanlar var. Harap oldular sebepleri de gururları idi. Onları mal-û servetleri gururlandırdı. **وَكُنَّا** İşte o memleketlere biz vâris olmuşuzdur.

59- وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ۚ أَيَّاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir. Âllâh'ın âdeti budur. Senin Rabbin, bir memleketi helâk etmez. **حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا** Tâ ki o memleketin ana şehirlerine, âyetlerimizi okuyacak bir peygamber göndermedikçe. (Anlaşıldığına göre 124.000 peygamberin hepsi

de nisbeten şehirlerden gelmiştir.) Hadis-i Şerif'te; **"sâkinil küfûri kesêkinül kubûri"** Köyde oturan, kabir de oturan gibidir. Malûmat-ı İlâhiye neşv-ü nemâ bulmuyor. يَتْلُوا عَلَيْهِمْ O Rasûl, onlara okur âyetleri. Azametimize delâlet edecek hüccetleri okusun diye, Biz Azimüşşân şehirlerden peygamberleri gönderiyoruz. وَمَا كُنَّا Biz Azimüşşân, bir memleketi helâk etmeyiz illâ ehli zulmedinceye kadar. (Küfür devam eder, küfrün cezası ebedi olan Azab-ı İlâhi'dir. Nihayeti yok, onun için dünya-ya yerleşmiyor. Kâfirin azabı ahirete kalıyor. Fakat zulmün cezası ebedi bir azap değildir. Belki tevbe istiğfar eder. Dünyada birtakım musibetlerle kapanır yine temizlenir. Bir memleketin ehli, zalim olur da küfre giderse ehl-i zalim olduktan sonra helâk ediyoruz.

Diğer âyetlerde de âyet, âyete mânâ veriyor. Biz Azimüşşân, bir memleketi helâk etmek istediğimiz zaman o memleketin bü-yüklerine zulmü ilkâ ediyoruz. Aşağıdakilere zulüm etmeye başlayınca Gayretullâh'a dokunur ve helâk olurlar, içinde iyiler olsa bile. Kıyamette herkes kendi ameli ile haşrolur.

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ -
وَأَبْقَى أَفْلا تَعْقِلُونَ

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا - وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ Size verilen her şey, dünya hayatının geçim vasıtası zinetleridir. Dünyanın metâi, dünyanın sonu ile nihayetlenir. Hayatımız devamınca beraberdir. Hangisi beraber kalıyor? Ahirete layık olarak yapılan bir iş amel varsa, sizinle amâl-i salihâ olarak istediğiniz insan şekline girer ve kabirde sizinle beraber olur. Cennete gidinceye kadar beraber olur. وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ

nın mâl-ı servetini istediği kadar verdik. Neticede her menhiyâtı yaptığından cehenneme gitti. Bir diğer kimse de bize va'dettiği va'adlarını ifâ etti. Biz de ona karşı va'dımızı ifâ ettik, onu cennete koyduk. Bunların her ikisi de müsâvi olur mu? Öyle ise akli başında olan hüsnâyı cenneti alır, bunlara talip olur.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ-62

يُنَادِيهِمْ Ey Habibim, ümmetine beyan et o günü ki فَيَقُولُ Âllâh CelleCelâlûhû, arsayı hesapta melek lisânı ile çağırır. أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ Tehekküm içindir. "Nerde o dünyak da iken bize şerik koşanlar, size kıyamette şefaât edeceğini va'd edenler. Nerededir onlar?"

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا-63
أَغْوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ

قَالَ Diyorlar, الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ azaba müstehak olan küfrün reisleri derler ki "İşte azdırdığımız kimseler. Biz nasıl azmışsak, onları da öyle azdırdık. رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا Bunlar, bizim aldatığımızı iddia ediyorlar. أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا أَغْوَيْنَا Nasılki biz ihtiyarımızla dalâlete girdik, onlar da kendi ihtiyarları ile dalâlete girmişler. Bizim nihayet bir telkinatımız vardı, buna karşılık peygamberlerin de telkinatı vardı. Şu hâlde onlar, arzu isteklerine uyup azmışlardır. Nasıl biz aldandık, onlar da arzu isteklerine uyup aldanmışlardır. تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ Yâ Rabbi, biz sana teberri ettik onlardan ve sana iltiâca ediyoruz. مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ Esasen onlar bize tapmıyorlardı, (belki hevalarına ibadet ve şehvetlerine itaat ediyorlardı)" derler.

وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ

On- وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ lara; "Haydi, şeriklerinizi çağırın da sizi azaptan halas etsinler" denilecek. Onlar da şaşkınlıklarından çağıracaklar fakat kendilerine cevap vermezler ve (karşılarında) azabı görürler. لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا Şayet hidayet bulsalardı (azâb görmeyeceklerdi.)

Yâhut azâbı gördükleri vakit, "Ne olurdu, Müslümanlar gibi dünyada biz de hidayet bulsaydık" diye temenni edecekler.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ 65-

Ey Habibim, yine ümmetine beyan et o günün ahvâlini. O gün Âllâh-û Teâlâ, onları çağırarak. فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ "Ben, sizin için ıslâhınız, hidayetiniz için peygamber gönderdim, kitap gönderdim. Peygamberlere ne cevap verdiniz?" diyecektir.

فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ 66-

İşte o gün, onlara itiraz ve haber kapıları kapanacak. فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ Onlar birbirlerine bir şey soramayacaklardır.

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ 67-

Her kim ki şirkten tevbe etti, وَأَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا İmân etti Âllâh'ın vahdaniyetine, kitabına. وَأَمَنَ

dan sonra da amel-i sâliha ile İslâm'ın şartlarını yerine getirirse, **فَعَلَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ** o kimselerin kurtuluşa erenler arasında olmaları umulur.

Lâkin Cenâb-ı Hak, halis bir ibadet ister, yaptığı ibadette bir gıllı gış olmasın. Gıllı gış olursa ne olur? Eğer imâna girmezse, yine hiçbir Mü'min ebedi cehennemde kalmaz, cezasını çeker.

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ -68
عَمَّا يُشْرِكُونَ

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ Bu âyet-i kerimenin sebep-i nüzûlü; Rasûl-û Ekrem hakkında dediler. "O yetim olarak büyümüş, mâl-u serveti de yoktur. Kur'ân-ı Kerim, ona nâzil olacağına, niçin Kureyşilerin ileri gelenlerine nazil olmadı? Velid bin Mugira veya Urve bin Mes'ûd Sakafi gibi, memleketin ileri gelenlerine nâzil olmalıydı." şeklinde böyle dedikodular başladı. Bu dedikodulara sebep olarak âyet-i kerime nâzil oldu. **وَرَبُّكَ** Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, **يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ** Rabbin dileyip ihtiyar ettiği şeyi halk eder. Âllâh, fâil-i muhtardır. Kimsenin rey-i hareket etmiyor. Âllâh, Hâlik'tir. Emir O'nundur. **مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ** Yoktur, **لَهُمُ الْخِيَرَةُ** onların elinde bir ihtiyar yok. Onların seçim hakkı yoktur. Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. İsteddiğini nübüvvete ihtiyâr eder. Müşrikler için ihtiyâr yoktur buyurdular. Birinci mânâ budur.

İkinci mânâ; Rabbin sevk eder istediğini, istediğini de ihtiyar eder. Onlara hayırlı olan şeyi yapar. Hâlik-i Kâinat'ın irâdesi hakkımızda hayırlıdır. Eğer ki biz zâhiren hayırlı görmesek bile,

O'nun emrine itâat etmemiz lâzım gelir. مُنْزَعَةً Münezzehtir Âllâh, lâıık olmayan şeylerden. وَمُتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ Müşriklerin söylediği sözler, münafıkların isnat ettiklerinden, hepsinden münezzehtir. Kemâl sıfatlarla muttasıf, noksan sıfatlardan münezzehtir.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ-69

وَرَبُّكَ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, senin Rabbin يَعْلَمُ bilir مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ kalplerdeki küfür ve imânı bilir. Küfrü bilir, küfürde olanlara ebedi azap verir. İmânı bilir, imânda olanlara da semeresi olan cennet ve nimetlerini verir. وَمَا يُعْلِنُونَ Âşikâr açığa vurduklarınızı da bilir.

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ-70
تَرْجَعُونَ

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ O, Âllâh-û Teâlâ ki ma'bûd bil hak, O'dur. İbâdete müstehak O'dur. Maksûd, mevcut O'dur. لَهُ الْحَمْدُ Hamd-û senâ kimden zuhur ederse, kime söylerse o hamd, O'na mahsustur. O kimseyi Âllâh halk etmiş, demek ki o meth-i senâ Âllâh'adır. لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ Evvel dünya. Ahiret, dünyadan sonra geldiği için âhir deniyor. Dünyada ve ahirette de hamd-û senâ Âllâh'a mahsustur. Eğer bir insan, Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerini göz önüne getirirse, verdiği nimetlerin haddi hesabı yoktur. Bu nimetlere karşı hamd-û senâ ile mükellefiz. Tam manâ-sıyla elimizden gelmiyor, hiç olmasa özrümüzü beyan etmemiz lâzım gelir. Dünyâda hamd-û senâ ile mükellef olduğumuz gibi,

ahirette de hamd-û senâ vardır. Ehl-i cennet, cennette "Elham-dûlillâhi Rabbil âlemin" derler. Dünyada meth-i senâ Âllâh'a mahâ sustur hamd eder, nimetlere mukabildir. Ahirette ise telezzüz için, tekliften dolayı değildir. Kur'an-ı Azimüşşân'ın cennette okunması vardır. Cennet hüküm zamanı, yeri değildir. Orada ahkâm yok, orada telezzüz için okunuyor. **وَلَهُ الْحُكْمُ** Hüküm kazâ, her şeyde hüküm O'nundur. İstedliğini halk eder ve istediğini ihtiyar eder. **وَالَيْهِ تُرْجَعُونَ** Bütün mahlûkatın, Mü'min ve kâfirin, fasık ve kâfirin, hepsinin rucûu ve nihayet O'na döneceksiniz.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ

قُلْ أَرَأَيْتُمْ Ey Habibim, muhalif olanlara söyle Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretini. **إِنْ جَعَلَ اللَّهُ** Eğer muhavvilül hâlû vel'ehvâl olan Âllâh, **عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا** üzerinizde geceyi daimî yapsaydı. **مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ** Kiyamete kadar **إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ** Âllâh-û Teâlâ'dan gayri size aydınlığı, (gündüz) getirecek hangi ma'bud vardır? (Buna ilâh edindiklerinizden hangisi kadirdir?) **أَفَلَا** Hâlâ işitmeyecek misiniz? (Bunu, tefekkürle nasihatımızı) dinlemeyecek misiniz?

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

قُلْ Söyle haber ver ey Habibim, onlara. **أَرَأَيْتُمْ** Söyleyin bakalım, **إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا** şâyet Âllâh-û Teâlâ, kıyamet gününe kadar üzerinizde gündüzü aralıksız devam

ettirseydi. Siz bu hırsınızla beraber, vücudunuz ne hâle gelirdi? Hiçbir istirahat olmadan, dâimâ sıkıntıda hayatınız azap içinde geçerdi. **• مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بَلِيلٌ تَسْكُنُونَ فِيهِ**. Âllâh-û Teâlâ'dan gayri, size içinde sükûn bulacak, istirahat edeceğiniz geceyi getirecek hangi ma'bûd vardır? (Îlâh edindiklerinizden hiçbiri buna muktedir mi?) **أَفَلَا تُبْصِرُونَ** Hâlâ, (Âllâh-û Teâlâ'nın kudretini) görmiyecek misiniz? (ki imân edesiniz.)

وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ-73 فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

O Âllâh-û Teâlâ ki rahmetine **لِتَسْكُنُوا** den geceyi ve gündüzü yarattı ki geceleyin dinlenesiniz. **وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** Sükûn bulup istirahat edersiniz. Gündüz ise O'nun fazl-ı kereminden (rızkınızı) arayasınız. Umulur ki şükredersiniz.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ-74

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, ümmetine bildir. Hatırlat o günü ki **يُنَادِيهِمْ** çağırılır, Âllâh tarafından melekler lisâniyle gazap ile **أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ** arsayı hesapta. Orası o kadar azaplı bir yerdir ki ehl-i cehennem için adetâ bir cehennem gibidir. Münâdi diyor ki; Hani nerede size şefaate edecek, ma'bûdunuz vardı? Tehekküm için söylenir. İddia ettikleriniz nerede denilecektir.

وَتَزْعُمَانِ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ-75 وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhive-
sellem, Biz Azimüşşân وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا yâni **ehrac'nê**. Çıkardık مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا her ümmetten bir peygamber, her peygamber kendi ce-
maatine şehadet eder. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem
de bütün Peygamberân-ı İzâm'ın üzerine şahid olur. فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ Biz diyoruz onlara, ümmetlere. هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ Nerede de-
liliniz? Sizin de ilahınız vardı, dünya hayatında böyle diyordunuz. •
فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ O zaman hiçbir cevap veremezler, mütehayyir
kalıyorlar. Hakikat Âllâh'a aittir ve uydura geldikleri şeyler (putr
lar) da kendilerinden ayrılıp kaybolmuşlardır. عَنْهُمْ وَصَلَّى Kaybolur عَنْهُمْ
مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ onların dünyada yaptığı bâtıl iftiralar, Âllâh'a şerik
koşmaları, hepsi zâil olur.

76- إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى Kârun, Mûsâ Aleyhisselam'ın
kavminden amcasının oğludur. Hidayet, Cenâb-ı Hak'tandır.
Peygambere yakın olmakla hidayete sebep olmaz. فَبَغَى عَلَيْهِمْ
Zengin oldu, tuğyan etti. Tuğyan dâimâ zenginlerden başlıyor,
ileri tabakadan geliyor. İyilik de daima aşağı tabakadan başlı-
yor. Nitekim Peygamberân-ı İzâm'â buğz-u taan ederlerdi. "Sana
tâbi olanlar fakirlerdir" diyorlardı. Demekki iyilik evvelâ fakirler-
den başlıyor. Mevlânâ Celâleddin Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz
buyuruyor. "Fakir bir Fir'avnı kimse görmemiştir" diyor. Fir'avn
olmak için zengin olmak lâzım. Zengin oldu mu "ben" diyecek.

Ben diyebilmek için mâl-u servet ister. Kârun, zengin olmadan evvel Tevrat'ı okuyordu. Zengin olunca قَبَغَى عَلَيْهِمْ başladı tuğyan etmeye. وَأَتَيْنَاهُ Biz Azimüşşân, Kârûn'a verdik مِنَ الْكُنُوزِ medfun olan hazineler. Açıkta olanlar başka, مَا o miktarı ki إِنَّ مَفَاتِحَهُ onun anahtarları, لَتَنَنُوا بِالْعُصْبَةِ (Usbe; cemaat demektir. Üçten on'a kadar itlâk edilir.) O anahtarların taşınması bir cemaate ağır gelirdi. اُولَى الْقُوَّة Kendisi kuvvet sahibi idi, bu halde iken tuğyana başladı. اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ Kavmi ona demişti. لَا تَفْرَحْ Mâl-û servetinle ferahlanma, إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ Cenâb-ı Âllâh mal-u servetiyle ferahlanıp da ahirete sarf etmeyi sevmez. Mâl-u servet fenâ değildir, eğer âhiret yoluna sarfederse. Ashab-ı Kiram'dan zengin olanlar vardı. Elinde idi, kâlbinde değildi. Eğer mâl-u servet ahiret yoluna sarf olur diye ferahlanırsa, o mâl-u servet hayırlı güzeldir.

Kârûn'un, Mûsâ Aleyhisselam'ın amcazâdesi olduğu rivayet edilir. Önce Mûsâ Aleyhisselam'a imân etmişti. Fakat hırsı ve kısâ kançılığı yüzünden münafıklığa yeltendi. İsrâiloğullarının başında Fir'avnın görevlisi olarak bulundu, onlara karşı zalimlik ve taşkınlık etti. Bir taraftan servetiyle bir taraftan da ilmiyle övünüyor, şımarıyordu. Rivâyete göre İsrâiloğulları içinde, Tevrat'ı en iyi okuyan kimse o idi. Kimya ve ticâret sahalarında da çok bilgili olduğuna dâir kayıtlar vardır. Ne var ki sonunda ne ilmi, ne serveti ona yâr olmamış. İnançsızlığı ve azgınlığı yüzünden helâk olup gitmiştir.

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا 77-
وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

Talep et, آتَاكَ اللَّهُ فِيمَا آتَاكَ Teâlâ'nın sana verdiği bu

mâl ile talep et. الدَّارَ الْآخِرَةَ Onun yolunda harcıyarak âhiret yurdunu gözet. Çünkü âhiret dünyada elde edilir. Mâl vesile olur âhirete. Bu malı, âhirete vesile yap. Tâat-i İlâhi üzerine infak et. وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ Hadis-i Şerif'te, Rasûl-ü Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem emrediyor. Beş şey gelmeden evvel, beş şeyi ganimet biliniz elde ediniz.

1- Gençlik elde iken, bunun sonu, hayat var ise ihtiyarlık gelecektir. İhtiyarlık gelmeden evvel gençliğin kıymetini bilin.

2- Hastalık gelmeden evvel sıhhati ganimet bilin.

3- Meşkûliyet gelmeden evvel boş vaktin kıymetini bilin.

4- Fakirlik gelmeden önce zenginliğin kıymetini bilin.

5- Ölüm gelmeden önce de hayatı bir ganimet bilin.

Dünyadan nasibini unutma. Müfessirinin verdiği mânâ; dünyada senin istihkakın ihtiyaç miktarını bırak, bunun üst tarafını Rızayı İlâhi üzerine sarfet.

İkinci mânâ da demişler ki; Mü'minin nasibi âhirettir, dünyada iken âhiretteki nasibini unutma.

Üçüncü tefsir ise; İnsanın son nasibi nedir? Nihayet bir kefendir. Bütün dünyayı toplasan, son nefeste senin nasibin bir kefendir.

Elindeki mal ile muhtaçlara ihsan et, nasıl ki Cenâb-ı Hak sana ihsan etmiştir.

Fesat ve tuğyânı talep etme. إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ Âlîlâh CelleCelâlûhû müfsit olan, fesada çalışanları sevmez onları cezalandırır. Yâni mâl-u mülke mağrur olma, dünyadan nasibini

unutma. Cenâb-ı Hak'kın sana verdiği nimetlerle dâr-u âhireti talep et. Sana ihsan ettiği gibi sen de başkalarına ihsan et. Yer-yüzünde fesat etme çünkü Âllâh CelleCelâlûhû müfsitleri cezalandırır.

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَآكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ

Kârûn; "Bu mal bana ancak ben de olan ilim üzerine verilmiştir" dedi. أَوَلَمْ يَعْلَم "Görmüyor bilmiyor mu Kârûn, Tevrat'ta okumadı mı? أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ Âllâh CelleCelâlûhû, ondan evvel helâk etti مِنَ الْقُرُونِ bazı ümmetleri ki. O, Âllâh-û Teâlâ'nın kenh disinden önce kuvvetçe daha üstün ve servetçe daha yüksek nice nesilleri helâk ettiğini bilmiyor muydu?"

Kârûn, ilim iddia ediyordu. Fakat kendisini helâktan sıyânet edecek olan ilmi bilmiyordu. وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ Kıyamet günü kâfirlerin, mücrimlerin suâli olmuyor. İmân olmadıktan sonra teraziyi âmâl hâsıl olmayacak. **"İlâ mükimu lehüm yevmil kıyamem ti vezne"** Onları, sual ve hesapsız ateşle ikaab eder.

Hesab, kitapları yok onların çünkü imân yok. Asiler ise eğer isyânı, küfre karıştırmış ise o cehenneme girecek. Nitekim alk tın, başka madenle karışık olduğu gibi mutlaka ateşte eritilecek, yabancı madenin ayrılması icap ettiği gibi. Fakat itikadı, küfre karışmamış ise nefesine mağlup olmuş, bazı hatalar yapmış. O tevbe ile gider, dünyadaki musibetlerle gider, azab-ı kefarete olur. Kabirde kefarete olur. Daha da bitmezse, arsayı hesapta da kaldığı

uzun süre içindeki sıkıntılar kefarete olur. Şefaate nâil olur. Şefaate olmadığı takdirde, Âllâh-û Teâlâ dilediği takdirde şefaatsız da affeder. Yeter ki küfür olmasın veya küfür karışıklığı olmasın! Küfür karışıklığı olduğu takdirde, o kimseye şefaate izni verilmiyor. Ne olacak? Tasfiye için cehenneme gidecek.

79- فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

Çıktı Kârûn, عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ zinet ve ihtişam içinde kavminin karşısına. Rivayet edildiğine göre beyaz ata binmişti ve hepsi süslü, sağında üç yüz köle ve solunda üç yüz cariye kendisini takib etmişti. Hayât-ı dünyayı sevenler, Mü'minler. Mü'min olduğu halde sevenler varmış. Dediler ki; يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ "Kârûn'a verilen gibi keşke bize de verilseydi." Buradaki haset değil gıptadır, haset olmadıktan sonra gıpta câizdir. Kârûn لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ haz; nasib, azim; büyük. Büyük bir devlete mâlikti.

80- وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقِيهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler. (Kârûn gibi servet temenni edenlere) وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ "Yazıklar olsun size!" dediler, "Âllâh'ın nezdindeki müdâhhar olan sevap, elbette Kârûn'un bu mâl-u servetinden hayırlıdır. لِمَنْ آمَنَ İmân edip sâlih amel işleyenler için, âhiret sevâbı elbette hayırlıdır. Âllâh'ın mükâfatı daha üstündür." وَلَا يُلْقِيهَا إِلَّا

إِلَّا الصَّابِرُونَ Cennetin nimetlerine mülâki hissedar olmaz, **الصَّابِرُونَ** bu sevaba ancak sabredenler kavuşabilir.

Sabrın üç manası var. 1- Musibet ve belâlara sabır, tahammül eder. 2- İbâdetin meşakkatına sabır edenler. 3- Gençtir kuvveti, malı, parası vardır. Fesat yolların hepsi açık, nefis arzu ediyor. Sabrediyor, nefsin yularını çekiyor.

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُوهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ 81- وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ

Nihayet Biz, Kârûn'u da sarayını da yere geçiriverdik. **فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ** Kârûn, bu mâl-u servete güveniyordu helâk olduğu zaman. **فَمَا كَانَ لَهُ** Kârûn'a, **مِنْ** kendisine bir cemaat ki yardım etsin, Azab-ı İlâhî'den kaldırsın. Bu kadar büyük bir devlete mâlik olduğu halde, Azâb-ı İlâhî'den kimse kurtaramadı. **مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ** Âl-lâh-û Teâlâ'ya karşı (azabından kurtarmak için) ona yardım edecek hiçbir taraftar bulunmadı, kendisi de o âzâbı men etmeye kadir olamadı.

Rivayet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselam'a, Kârûn dâima ezâ ederdi. Fakat buna rağmen, sırf akrabasından olduğu için, Mûsâ Aleyhisselam kendisine iyi muamelede bulunur dostluk gösterirdi.

Ne zamanki zekâtın vüçûbu nâzil oldu. Mûsâ Aleyhisselam, Kârûn'a malının binde birini vermeyi emretti. Fakat Kârûn, servetini hesaplayınca bunu çok gördü. Mûsâ Aleyhisselam'ı, İsrâiloğulları arasında rüsvay etmeye niyet etti. Böylelikle kendisine teklif olunan zekâttan kurtulmuş olacaktı.

Zâni bir kadına, Mûsâ Aleyhisselam'la zinâ ettiğini iftira etsin diye iki kese altın verdi. Bir bayram günü, Mûsâ Aleyhisselam kavmine emir ve nehiy ediyor. "Sirkat edenin elini keseriz. Zinâ edenini ise hür değilse darp, hür ise recmederiz" diyordu.

Kârûn; "Bu hükmü kendin hakkında da tatbik eder misin?" dedi.

Mûsâ Aleyhisselam, "Elbette!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Kârûn, "İsrailoğulları, senin falan kadınla zinâ ettiğini zannediyorlar" dedi.

Kadın hemen celbedildi. Mûsâ Aleyhisselam, kadına Âllâh-û Teâlâ ve Tevrat üzerine yemin ettirdi. Sonra; "Doğru söyle! Ben seninle zinâ ettim mi?" dedi.

Kadın gerçeği söylemekten kaçınmadı. "Hayır! Fakat Kârûn, bana iftira et diye iki kese altın verdi ve işte keseler" dedi. Böylelikle Kârûn'un hilesi meydana çıktı.

Mûsâ Aleyhisselam, hemen secdeye vardı. Ve Âllâh-û Teâlâ'ya, Kârûn'dan şikâyet etti. "Yeri, sana müsahhar kıldım, dilediğin gibi emret" diye emir buyuruldu.

Mûsâ Aleyhisselam, "Ey arz, Kârûn'u yakala!" dedi. Bu duânın akabinde; Yer, Kârûn'u dizlerine kadar yuttu. İkinci def'a emrettiği zaman beline, üçüncü def'asında da boğâzına kadar yuttu. Dördüncü def'asında ise büsbütün yere batıp kayboldu.

Mûsâ Aleyhisselam, her emredişinde Kârûn yalvarıyor, merhamet diliyor. Fakat o, bütün bu yalvarışları dikkate almıyordu.

"Yâ Mûsâ! Kârûn tekrar tekrar merhâmet diledi. Fakat sen merhamet etmedin. İzzetim hakkı için! Şayet bir def'a bana duâ edeydi, merhamet ederdim" diye vahyolundu.

İsrâiloğulları; “Mûsâ bunu, Kârûn’un servetine ve saraylarına vâris olmak için yaptı” dediler. Mûsâ Aleyhisselam, bu sözleri işitir işitmez tekrar duâ etti. Akabinde Kârûn’un bütün mal ve sarayları da yere geçti. O debdebe ve dârâtan bir iz bile kalmadı.

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ - 82
لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكَانَهُ
لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ

Kârûn’un Sabahlandılar, وَأَصْبَحَ Kârûn’un mekânını menzilesini dünyada görüp de gıpta edenler. Başladılar, يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ Veyke; Vey Vey kelimesine Müfessirin-i İzâm birkaç mânâ vermişler. Bir mânâ vey kelimesi; nedamet, pişmanlık, tehassür içindir. Diğeri; vey ayrı, kef harfi ayrı, vey keennehü birbirinden ayrı. Âllâh Cellek Celâlûhû, istediğine kısmeti çoğaltır مِنْ عِبَادِهِ dilediği kullarına ve dilediğinin rızkını da daraltır. Kısmetin çoğalması, ilmi, malûmatı, hikmet üzerine değildir ancak Âllâh’ın takdiri iledir. İstediyine kısmeti çoğaltır, istediğine de kısmeti azaltır. Veyl olsun bu nimeti talep edenlere! Âllâh istediğine verir, dilediğine daraltır. Bu, malûmat üzerine değildir. لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا Gıpta edenler, keşke bize de çok lütufta bulunmuş olsaydı diyenler. Eğer Âllâh minnet etmeseydi, lütfetmeseydi, ihsan etmeseydi, لَخَسَفَ بِنَا Kârûn gibi bizi de yerin dibine geçirirdi. وَيَكَانَهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ Vey! Âlelâh CelleCelâlûhû kâfirleri iflâh etmez, kâfirler asla umduklarına ermeyecekler.

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا
فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

Âyet-i kerime, yukarıdaki âyet-i kerime ile alâkalıdır. Fir'avnın tuğyan etmesi neticesinde suda gark olup boğulması ile helâk olduğu bildirilmiş olup. Burada ise bu dâr-ı âhireti, yeryüzünde tekebbür, tegallüp etmek, fesad çıkarmak istemiyenlere veririz buyruluyor. تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ Bu dâr-ı ahiret ki cennettir, onun içinde nimetler. نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ Biz Azimüşşân veriyoruz, الَّذِينَ o Mü'minlere ki لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا halkın üzerine tekebbür etmiyorlar, فِي الْأَرْضِ وَلَا yükseklik kabarma göstermiyorlar, فسادًا fesat çıkarmıyorlar. وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ İyi âkıbet elbette müttekiler içindir. Mütteki, ittikâ, vikâye, kendini muhafaza etmek. Vikâye, vekâyet-i vikâyeten. Kur'an-ı Azimüşşân'da vikâye birçok yerlerde geçiyor. Vikâyenin üç derecesi var. Üçü de **Lâ ilâhe illel-lâh** ile olur. **Lâ ilâhe illellâh**'ın derecesi üçtür, müttekinin derecesi de üçtür. Birinci derece avam olan bizler için; **Lâ ilâhe illellâh**, Âllâh'tan başka bir ma'bûd yok ancak ma'bud O'dur. İbâdetimizi O'na hasreder, yardımını O'ndan talep ederiz. Biz müttekiyiz, nereden? Azab-ı Ebediyi İlâhiye'den. Âllâh'ın vâ'dı; bu Kelimeyi Tevehid'e inanan söyleyen, ebedi azaptan mahfuz olur. Ebedi cennet ve nimetlerine nâil olur. Ne ile oldu birinci derece? **Lâ ilâhe illellâh Muhammedür Rasûlullah** ile oldu.

Eğer kader yardım eder de akli başına gelirse, biraz daha derece artışı olursa, Kelimeyi Tevhid'e vereceği mânâ; **Lâ maksûde illellah** olur. Maksûd ancak Âllâh'tır, öyle ise yalnız maksûd Âllâh

olur. Nereye gider, hangi işi yaparsa maksudu Âllâh'tır. Böyle olunce, Âllâh'ın nehyettiği şeylerden kendini muhafaza eder. Çünkü maksat Âllâh olduktan sonra, O'nu kalbinde cezmettikten sonra, o kimse Âllâh'a isyan etmez. Kendini â'mâl-i seyyieden muhafaza eder, a'mâl-i sâlihaya devam eder. Bu hassalara sahip olan kimse, avam derecedeki olandan farklı, yukarı derece üst seviye cennete gider. Bu derecenin daha fazlası Rûyet-i İlâhiye'ye nâil olur. Cenâb-ı Hak tecelli eder, zuhura gelir.

Eğer daha ziyade olur da ikinci dereceden, üçüncü derece müttekiye yükselirse **Lâ ilâhe illellâh**'ın mânâsı; **Lâ mevcûde illellâh** oluyor. Her yerde, her şeyde Âllâh'ı görür. Eğer bu mevcut, var olsaydı evveli ve sonu olurdu. Demek ki iki yokluğun arasında bir varlıktır. Mevcut nedir? Evvel-i sonu olmayandır. Öyle ise **Lâ mevcûde illellâh**. Her lâhza, Âllâh ile kendini buluyor. Bu derece de masivadan halas bulur. Masivadan halas bulan, cennette artık o huzurdadır.

Hülâsa Mü'minin sermayesi, **Lâ ilâhe illellâh Muhammedür-Rasûlullah**'tır. Sermayeyi işlettiği nisbette daha çok kazanır.

İmam-ı Âzam'a göre imân, noksan ve ziyâde olmaz. Diğer imamlar, İmam-ı Şafii'de dâhil, imân ziyade noksan olur çünkü âyet var. **Ve zidnâhüm Hüdâ**. Aralarında ihtilaf yok, ihtilaf lâfzidir.

İmam-ı Âzam'ın dediği "iman kuvvetlenir, zayıflanır". Diğer imamlar "ziyadelenir, noksanlanır" diyor ki her iki ifadenin beyanı aynı yere geliyor.

84- مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Her مَنْ Halik-i Kâinat emrediyor. مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا

kim ki **جَاءَ بِالْحَسَنَةِ** Dergâh-ı İlâhiye bir hasene getirirse. Hasene; iyiliktir. İyilik ise lisân-ı şeriatte cennettir. **وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى** İyilik yapmak matluptur. İyilik budur ki hüner olan Dergâh-ı İlâhiye götürmek. Dergâh-ı İlâhiye giden hangisidir? O iyilikte hâlis Âllâh için yapılı, riyakârlık onda olmaz. Âllâh, "iyiliği yapan" demedi, "iyiliği getiren" dedi. İbarenin farkı budur. Âllâh iyiliği yapan demiyor, iyiliği getiren buyuruyor. İyiliği, o dergâha lâıyk hâlis olarak getiren. Yalnız iyilik yapmak murâd olsaydı, **yef'alü** diyecekti. **Men fe-alel hasenati** diyecekti. **Men ce'e bilhasenati** "Her kim ki Dergâh-ı İlâhiye'ye bir iyiliği geytirirse yani halis olarak getirirse, ibadet halis olursa Makbul-ü İlâhi olur. İbadetin içinde ucup, kibir, riyâ olursa o ibadet, Dergâh-ı İlâhiye lâıyk bir ibadet değildir. **فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا** Ona daha hayırlısı, ona bundan daha üstün karşılık vardır. En azı bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz hatta bigayri hisâb verilir. **وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ** Her kim ki bir kötülük, fenalık yaparsa; Erhamürrahimin olduğu için, rahmeti gadabını sebkat ettiğinden. **فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** Kötülük fenalık getirirse, o kötülükleri işleyenler ancak işledikleri kötülük miktarınca ceza görürler.

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ ۖ ۝۸۵
بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ Ey Habibim, Kur'ân-ı Azimüşşân'ı sana inzâl eden, tebliğ eden, temessük edip okuduğun bu Kur'ân sahibi, **لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** seni iade eder, reddeder (döneceğin yere. Mekke'ye döndürecektir) (yahûd va'd buyurulduğu Makam-ı Mah-

mûd'a reddeyliyecektir.) قُلْ Ey Habibim, onlara söyle. Onlar, "Rasûl-û Ekrem'e karşı âbâyı ecdadının dinini terk etti, bizi terk etti" diyorlardı. Bunlara karşı cevap vermeye lüzum yok. رَبِّىَ أَعْلَمُ "Benim Rabbim hidayette olanları bilir, hidayeti getireni bilir. Sizin gibi dalâlette olanı da bilir. Sizin gibi dalâlette kalanın da cezasını verir.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ 86-

Ey Habibim, sen Kur'ân-ı Azimüşşân'ın inzalinden evvel, Kur'ân'ın sana gönderileceğini bilmiyor, ümit etmiyordun. Bu ancak Rabbinden bir rahmettir, onu sana verdi. فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ Hitap, Rasûl-û Ekrem'edir. Emir, bütün ümmetedir. O halde kâfirlere hiçbir zaman zahir olmayın. Dininize muhalif olan kimselere arka çıkma. Dünya umuru alış veriş olabilir ama muhabbet etmeyin.

وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ 87-

Âllâh-û Teâlâ'nın, Kur'ân-ı Azimüşşân'ın âyetlerini tebliğe devam et. Onlar, seni bu âyetlerden alıkoyma@sınlar. Onlar, seni Kur'ân'ın kıra'at ve mucibiyle amel etmekten seni çevirmesinler. بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ Kur'ân-ı Azimüşşân, bu iltifatla nâzil olduktan sonra sen Hıfz-ı İlâhî'desin, serbest Kur'ân-ı Azimüşşân'ı tebliğ et. وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ İnsan-

ları, Rabbinin tevhid ve ibadetine da'vet et. Asla müşriklerden olmasınlar.

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ
الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Âllâh-û Teâlâ ile birlikte başka bir ilâh edinme, كُلُّ شَيْءٍ O'ndan gayri ma'bud-u bilhak yoktur. هَالِكٌ O'nun zâtından başka her şey helâk olacaktır. لَهُ Hüküm, O'nundur. Bütün mahlûkatın rucûu O'nadır. Herkes O'na rucû eder. Herkesi kendi âmâliyle cezalandırır, mükâfatlandırır.

Bu âyetlerdeki hitap, esasen Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in şahsında Mü'minleredir. Maksat, müşriklerin ümitlerini büsbütün kırmak. Ve Rasûl-û Ekrem'e, müşriklere karşı bu konularda açık kapı bırakmamasını tavsiye etmektir.

